

Schuld en boete : drama...

<https://hdl.handle.net/1874/367121>

BIBLIOTHEEK DER RIJKSUNIVERSITEIT
TE UTRECHT

1929

Verzameling tooneelstukken

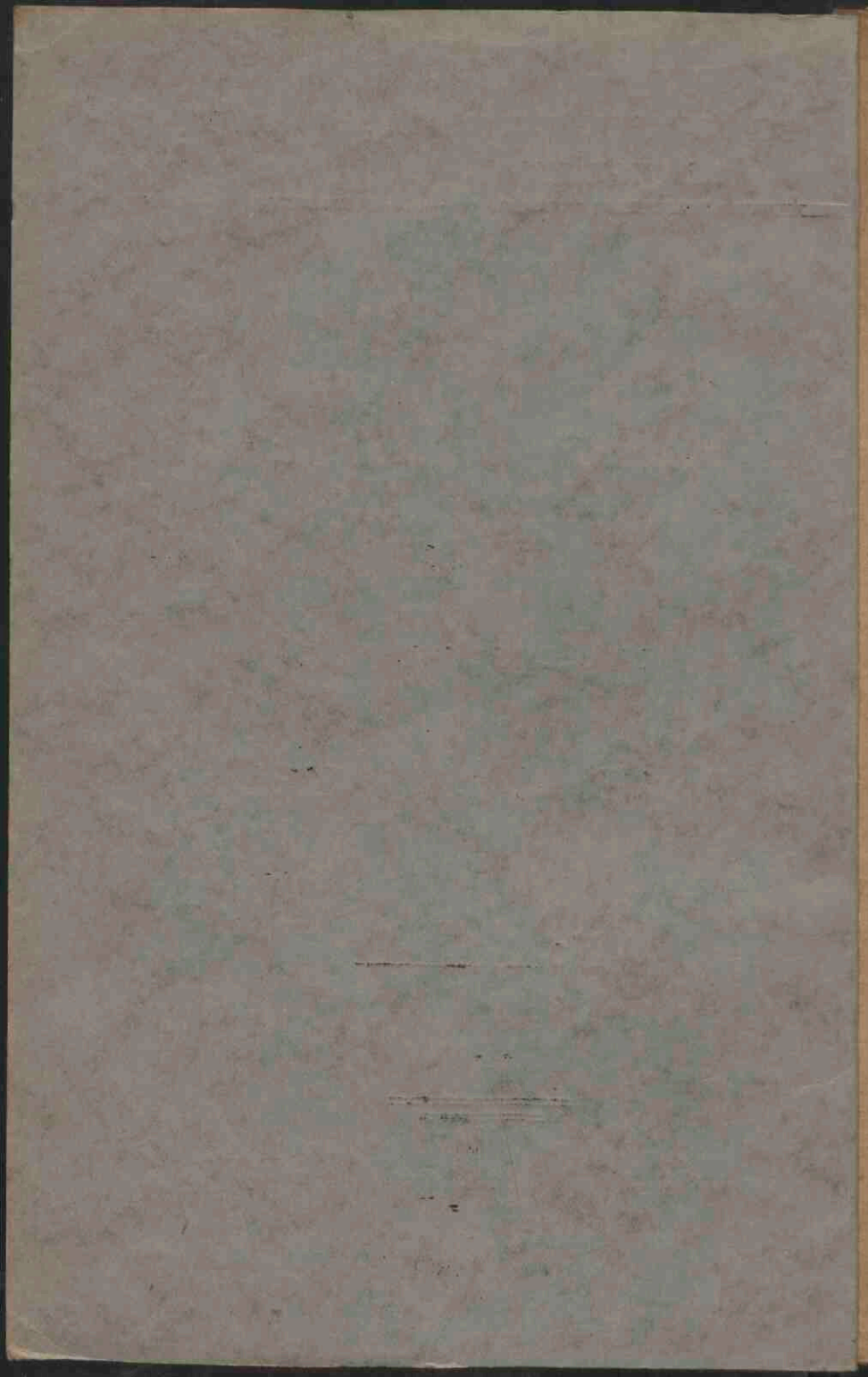
uit de

nalatenschap van

Prof. Dr. J. te WINKEL

No. 157

*Dr. J. van der
N 807 f
157*

PRIJS 60 CENTS.

H. J. SCHIMMEL'S
DRAMATISCHE POËZIJ.

SCHULD EN BOETE,

DRAMA IN VIJF BEDRIJVEN.

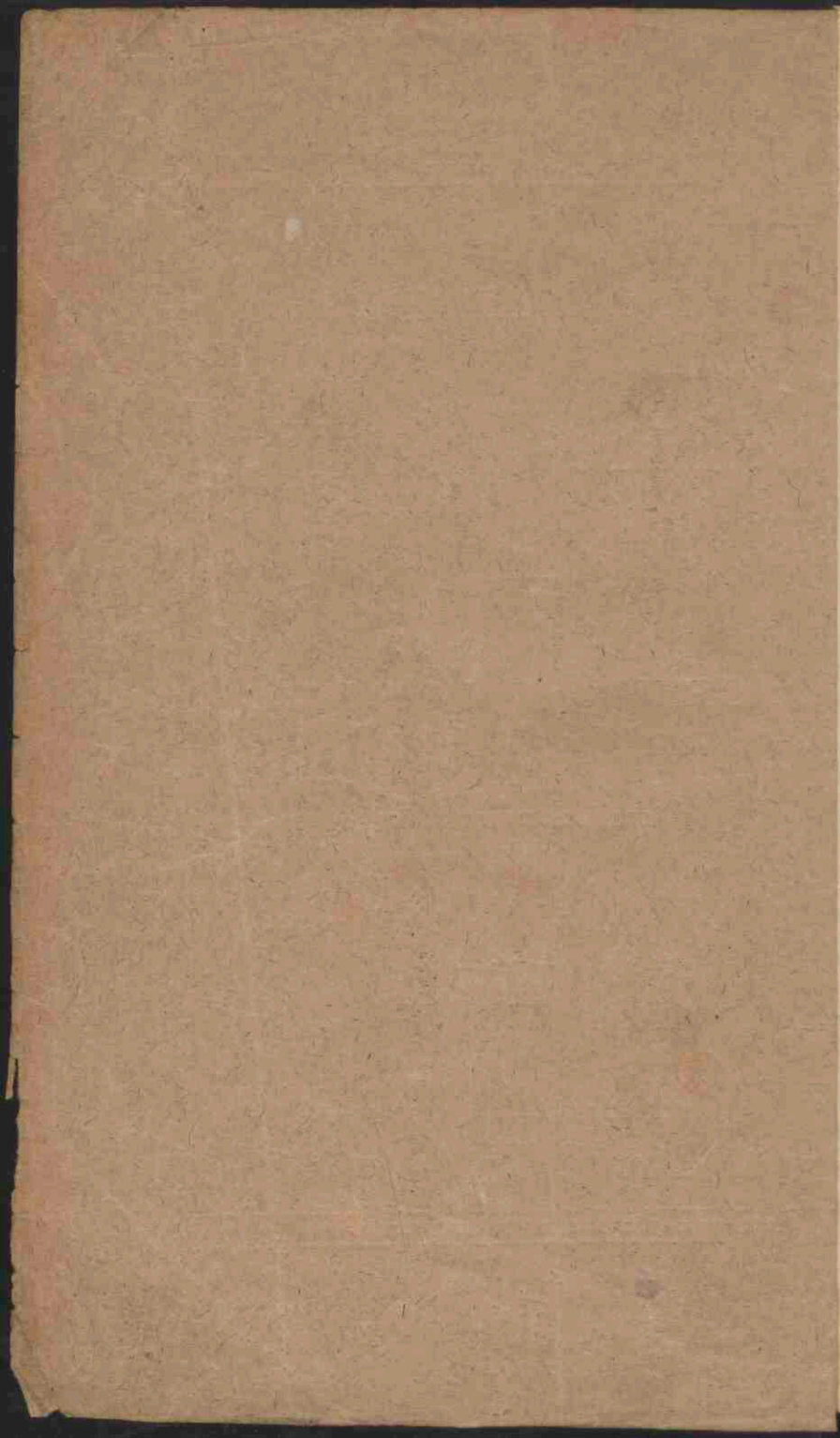

AMSTERDAM. — J. C. LOMAN JR.

1856.

EIK STUK IS AFZONDERLIJK VERKRIJGBAAR.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

SCHULD EN BOETE.

DRAMA IN VIJF BEDRIJVEN.

PERSONEN.

VAN DEN BURG. *Wilde*
 EUGENIUS, zijn zoon. *Roijanus*
 MEVR. VAN GARDEREN. *Mij wit*
 FREULE EMMY. *Wit*
 VAN DER DOES. *W. Knuff*
 MEJ. VAN HEUVEL. *Mij Roijus*
 ELIZE, hare dochter. *Mij Korfus*
 VAN VLIET. *Scheurlin*
 DORUS VAN DER KNLJP. *Wit*
 JORIS LINDEMAN. *Stark*
 JAKOB TOL. *Wit*
 ANTJEN, dienstbode van van den Burg.
 MIENTJEN, dienstbode van Mej. van den Heuvel.
 JAN MULDER, jongste bediende. *Krober*
 EEN KANTOORLOOPER. *Gelly*
 EEN POLICIE-AGENT. *Krober*
 EEN LAKEI.

Heeren en dames; bedienden van het kantoor van van den
 Burg. Policie-agenten; lakeijen.

Voor de eerste maal in Augustus 1852, in den Amsterdamschen
 Schonwburg opgevoerd.

I.

Het kantoor van van den Burg en Co. Op den achtergrond eene deur die op de straat uitkomt. Ter linkerzijde eene, die tot het woonhuis leidt. Een lange lessenaar in het midden, waaraan vier bedienden kunnen zitten. Aan de eene zijde vooraan is de zitplaats van den boekhouder; rechts op den voorgrond de schrijftafel van den patroon.

EERSTE TOONEEL.

THEODORUS VAN DER KNIJP, de boekhouder, komt binnen. Stijf burgerlijk, maar zindelijk gekleed. Hij houdt een groote groen katoenen parapluie in de hand en een cigar in den mond, die hij op den drempel voorzichtig uitklopt en in zijn tabaksdoos steekt. Als hij binnen komt, slaat de klok buiten tien uur; in de woning van den patroon hoort men eveneens de pendule slaan. Men hoort de stem van jufvrouw Elize, die tot de meid roept: Antjen! hoe laat slaat het daar?

ANTJEN.

(Zij steekt het hoofd door de deur en gluurt in het kantoor.)
Mijnheer Dorus is juist gekomen; het is tien ure.

DORUS.

Ant!

ANTJEN.

(zacht.) Nou?

DORUS, ruikend.

Bak je van daag? Het ruikt hier niet kwaad. (haar op de wang tikkend.) Als ze klaar zijn, breng me er dan een paar, hoor!

ANTJEN.

Ja, dat kun je begrijpen, De jufvrouw telt ze allemaal na. Ze weet precies hoeveel er uit een pond meel komt. 't Is een bij-de-handtjen.

ELIZE in het naastbijzjnd vertrek.

Antjen!

ANTJEN.

Jufvrouw!

ELIZE.

Leg vuur aan in de zaal.

DORUS, *Antjen terughoudend.*

Daar is zeker partij bij den patroon. — Wat een drokte!....

ANTJEN.

Ik loop het vuur uit mijn slossen en wat geeft het? Er komt nog al volk van avond. Maar wat geeft het? Uwé weet wel, wat ze tegenwoordig aan de bojen durven geven.

DORUS.

Maar geeft de patroon dan toch een partij?

ANTJEN.

Ja. Dat verwondert u? Mij ook. Ik heb al hooren vertellen, dat Mijnheers boel aan de kamer was. Dat het niet goed was, heb ik al lang kunnen merken.

DORUS.

Zoo? waar dan aan?

ANTJEN.

Aan 't verval. Daar kwam in 't laatste verrel jaars geen volk meer... en dan heb ik me wel eens laten vertellen.... Maar Uwé zal er wel meer van weten. — Uwé kent Mijnheers zaken....

ELIZE, in het naaste vertrek.

Antjen!

ANTJEN.

Jufvrouw!

ELIZE.

Waar zit je toch!

ANTJEN.

Hier Jufvrouw! ik kom. (*tot Dorus*) Uwé weet er zeker meer van. Mijnheer bankeroeteert zoo'n beetjen, hé!

DORUS.

God bewaar me, meid! hoe kom je er aan. (*deftig*) Het huis van den Burg en C^o. is een zeer geakkrediteerd huis, waarvan ik de eer heb boekhouder te zijn.

ANTJEN.

Nou, ik begrijp uwé wel. — Geakkredeerd, dat wil zeggen aan de kamer... En dan durft dat volk nog partijen geven. Ik heb patrijzen en snippen moeten bestellen en tong en zalm... maar 't is waar, alles op rekening...

DORUS.

Zwijg, lastertong! Mijnheer is zoo goed voor zijn geld als een in Amsterdam, hoor je.

ANTJEN.

Ik zal u straks een paar flensjens brengen. Ik zal ze goed boteren, daar houdt U veel van.

DORUS, *vertrouwelijk.*

Dat 's goed, Ant! Je moet ze me maar zoo in stilte toereiken; de anderen hoeven er niets van te merken, hoor je. 't Is in 't belang van je baksel, meid! want het is hier een hongrig volkjen.

ANTJEN.

Dat wil 'k gelooven. Ze worden misschien niet eens betaald.

DORUS.

Begin je weér... Spreek geen kwaad van den patroon...

ANTJEN.

(*zacht.*) Ik zal het wel uit hem krijgen! (*zij ziet de bedienden aankomen en gaat haastig heen.*) Dag, Mijnheer Dorus!

DORUS.

Dag Ant! denk er om, meid!

TWEEDE TOONEEL.

De vorige; JORIS LINDEMAN, een schraal manneken, kaal gekleed, bleek en mager. Eeuige jongere bedienden.

DORUS *tot de jongere.*

Je noemt het zeker precies tien uur.

JAN, *de jongste bediende.*

We volgden Mijnheer Joris op den voet. Maar de brug ging juist op...

DORUS.

Ik ken die praatjens. Aan je werk.

JAN, *schalksch.*

Wil ik het uwe klaar leggen, Mijnheer?

DORUS.

Daar zal ik-zelf wel voor zorgen, vlegel! (*Ze zijn allen gezeten; een hoekplaats, vlak tegenover den boekhouder, blijft nog open*) Is van Vliet ziek?

JORIS.

Misschien is hij wel met den patroon aan 't werk. U weet toch, hoe lief hij met den patroon is.

DORUS, *geërgerd.*

Dat schijnt meer dan dat het is... Hoe maakt je vrouw het, Joris!

JORIS.

Goddank! iets beter, maar ze is doodzwak.

DORUS.

Dat laatste geval zal haar wel geen goed gedaan hebben. Als ik dien huisjensmelker ooit tegen kom, ben ik in staat hem in de gracht te gooien. Iemand zijn boel voor de deur te verkopen om een bagatel huur. Had de kaerel geen hart in zijn lijf, dat hij 't niet liet, ik wil niet zeggen om jou of je vrouw, maar om je vijf bloejen van kinderen. Toch was 't een domme vent ook. Waar niets is, daar heeft de keizer immers zijn recht verloren...

(Eenige der bedienden houden met schrijven op en luisteren.)

JORIS klimt van zijn kruk af en komt verlegen naar den Boekhouder; *zacht.*

Mijnheer Dorus! nu U er toch over spreekt, wou ik u vragen bij den patroon eens voor mij aan te kloppen.

DORUS.

Dat zal niet gaan, goede Joris!... want... om je de waarheid te zeggen... de patroon is op dit oogenblik zelf wat bezet...

JORIS, *angstig.*

Zou het waar zijn...?

DORUS.

Dat zeg ik niet... maar...

JORIS.

Moet hij liquideeren? Ook dát nog. Hoe zal ik 't maken...

DORUS.

Ik heklaag je, werkelijk ik heb medelijden met je. Maar ik kan het den patroon werkelijk niet vragen.

JORIS, *wrevelig.*

Waarom zoudt U het niet vragen? De patroon heeft er al verscheidene malen zoo toe gezeten! Het is voor hem niet vreemd, en hij drinkt er geen glas port minder om... (*als tot zichzelf*) Portwijn! kreeg mijn vrouw maar één glas. (*luider*) Mijnheer

Dorus! als U het niet wilt doen, dan zal ik het vragen aan van Vliet... die heeft invloed.

DORUS, *geërgerd.*

Altijd die van Vliet! Je schijnt al heel erg op hem gesteld. Ik waarschuw je voor dien man, dien pluimstrijker met zijn huilebalksgezicht en die nooit zijn oogen durft opslaan. Hoor ik ben geen Lavater, maar ik vertrouw dien man niet... Ik wist niet dat jij op zoo'n goeden voet met hem stondt.

JORIS.

Dat doe ik ook niet, Mijnheer Dorus. Ik vertrouw hem ook niet, ofschoon ik geen kwaad van hem weet.

DORUS.

Als je niet oppast, Joris! dringt hij je geheel van je plaats. Ik heb hem nog gister hooren zeggen tegen den patroon, dat hij jou werk wel bij het zijne zou kunnen doen.

JORIS.

En de patroon had er ooren naar? Het zou altijd vierhonderd gulden gewonnen zijn. 't Is niet veel voor den patroon, die het aan zijn zoon uitbetaalt voor een mooien hit; maar het is veel voor mij.

DORUS.

De fijmelaar wil ze den patroon niet besparen, maar ze voor zich-zelfen zien te winnen. God weet wat hij, met die vierhonderd gulden méer, uitvoeren ging.

JORIS, *verontwaardigd.*

De laaghartige! Waarom zou hij zich toch zoo bij den patroon indringen...? Hij schijnt eigenlijk de boekhouder te zijn!...

DORUS *geheimzinnig.*

Ik wou wel, Joris! dat je hem eens nagingt. Er schuilt een geheim achter dien man. Niemand weet waar hij van daan komt of waar hij naar toe gaat. Als je hem vraagt naar zijn familie, dan ontwijkt hij je; als je hem aanziet dan slaat hij zijn oogen neder... 't Is niet pluis. (*hij biedt Joris een snuifjen aan.*)

JAN *die al eenigen tijd met belangstelling heeft toegeluisterd.*

Ik heb al dikwijls opgemerkt, dat hij alleen 's avonds uitgaat. Overdag blijft hij op zijn opkamertjen, en hij woont juist niet in een vrolijke buurt.

DORUS.

Ik herhaal, Joris! dat we hem moeten nagaan. Jan! sluit je 's avonds het kantoor wel goed?...

JAN.

Altijd nog bij daglicht, Mijnheer!

DORUS.

Dat kan ik denken. Je houdt niet van de lamp.

JAN.

Ik heb bemerkt, Mijnheer! dat van Vliet... als ik ten minste me er meê bemoeien mag...

DORUS.

Weet je wat? Spreek...

JAN.

Ik wandel nog al graag den doksdijk op. Toen ik 't eens 's avonds deed — 't is zoo wat een paar weken geleden — kwam ik Mijnheer van Vliet tegen. Ik sprak hem aan. Ik kreeg geen antwoord. Ik liet me niet afschrikken: ik sprak hem nog eens toe en ik kreeg een graauw. Ik ging de twee volgende avonden denzelfden kant op en ik ontmoette hem altijd, in dezelfde houding, het hoofd gebogen, de handen op den rug en met prevelende lippen. Dikwijls stond hij stil en keek hij het water in, en dan kwamen zijne lippen nóg meer in beweging en dan zag ik zijn handen stuip trekken op den rug. Ik schrok er de voorlaatste keer zóo van, dat ik me spoedig omdraaide, en me voornam nooit dien weg weêr te gaan. Ik ben er toch nog eenmaal geweest en toen zag ik hem met een vreemden man, die er schuins uit zag. Ze waren in druk gesprek.

DORUS, *snuivend*.

Wat zeg je er van, Joris!

JORIS.

Ik zeg wat U zegt: 't is niet pluis.

DORUS.

Jan! je kijkt iederen avond de schrijftafel van den patroon na, of ze wel goed gesloten is. Men kan nooit weten. God beware mij voor een zondig vermoeden. De man kan zoo eerlijk wezen als een boekhouder; maar ik blijf er bij: de man heeft wat op zijn geweten; ik zeg maar...

JORIS, *bedenkelyk*.

't Is niet pluis.

DERDE TOONEEL.

De vorigen. VAN VLIET treedt binnen. Hij is bleek; zijn gelaat toont diepe smart; hij houdt het hoofd gebogen. Zijne kleeding is zwart. In zijne houding toont hij den fatsoenlijken man. Hij heeft niets van de stijfheid der anderen. Bij zijn binnentreden buigt zich ieder voorover op zijn werk.

VAN VLIET.

Goede morgen, Heeren! (*Dorus knikt even met het hoofd*) Mijnheer! (*tot Dorus*) Ik heb eene order op vijftig intregalen van Mijnheer van Nispen. Zal Mijnheer Lindeman van middag op de beurs er om denken.

DORUS, *strak*

Schrijf het maar op en geef het me straks. Wie heeft je naar van Nispen gezonden?

VAN VLIET.

De patroon.

DORUS.

(*Joris aanziende*) Zoo. 't Is wonder, dat de patroon je ook al niet naar de beurs laat gaan...

VAN VLIET *verlegen; terwijl hij op zijn kruk gaat zitten voor den lessenaar.*

Waarom, Mijnheer Dorus?

DORUS.

Je doet toch al een gedeelte van Joris' werk, naar ik zie; je moest het maar geheel overnemen en met den patroon naar de beurs gaan.

JORIS

Ben je wel ooit op de beurs geweest?

VAN VLIET *de oogen nederslaande.*

Nooit.

JAN.

Het zal er Mijnheer van Vliet ook wat te druk wezen. Mijnheer houdt van de stilte; Mijnheer houdt veel van den doksdijk. (*van Vliet ziet hem even verbaasd aan; hij buigt het hoofd neer en werkt voort.*)

DORUS.

Heb je nog meer boodschappen gedaan?

VAN VLIET.

Ja, Mijnheer Dorus!

DORUS.

Welke?

VAN VLIET.

De patroon mag ik daar alleen verslag van doen...

DORUS, *Joris aanzienste.*

Hm, Hm.

VAN VLIET.

Hier heb ik opgeschreven, wat U me gevraagd hebt.

DORUS.

(ter zijde) De vent schrijft toch mooi. *(luid)*. Ik weet niet of de patroon je ook gezegd heeft al die krullen aan je letters te maken; ik vind ze niet mooi; ik hou van Hollandsche eenvoudigheid in het schrift, en niet van Franschen wind. Ik weet niet hoe het komt, maar een cijfer, dat jij misschien stijf gezet noemt, geeft mij terstond iets degelijks, boezemt mij vertrouwen in... Maar al die krullen!

VAN VLIET.

Ik zal ze niet meer maken, Mijnheer Dorus!...

DORUS, *zich op zijn krak omdraaiend.*

Je kunt het waarachtig niet met dien vent aan den stok krijgen.

VIERDE TOONEEL.

De vorigen. ANTJEN met de koffij. Ze bedient eerst den boekhouder.

ANTJEN, *hem ter sluik een toegedeekt schoteltjen gevende, fluisterend.*

Mijnheer Dorus! een paar van de lekkerste! Ze zien er wel wat bruin uit, maar dat hindert niet in den smaak. *(ter zijde)* Als hij de verbrande dingen op eet, dan heeft hij méer dan honger.

(Zij zet het blad neer en wacht, terwijl allen, behalven van Vliet, zich bedienen.)

ANTJEN *beleefder dan tegen de anderen.*

Zal Mijnheer.... ik kan dien naam maar niet onthouden...
Mijnheer...

JAN.

Van Vliet.

ANTJEN.

Geen kop koffij nemen?

VAN VLIET.

Ik dank je.

JAN.

Mijnheer van Vliet eet noch drinkt. Mijnheer van Vliet werkt maar alleen.

ANTJEN.

Ik dacht, dat Mijnheer nog al dorst zou hebben op zijn wandeling van van morgen. Ik kon het Mijneer straks aanzien, dat hij zich warm had geloopt; ik was juist op de stoep en ik dacht toen bij mij-zelve, dat Mijnheer niet verstandig de, om, zoo bezweet als hij was, op den hoek van de gracht stil te staan en met zoo'n half blanks heer te praten; ik dacht zoo bij mij zelve: als 't mijn vriend was, dan zou ik hem even binnen vragen; maar als ik goed heb gezien, dan was die man juist Mijneers vriend niet.

VAN VLIET *eensklaps van zijn kruik opspringend; heftig.*

Praat minder, en werk meer....

ANTJEN *gebelgd.*

Dat hoeft U mij niet te zeggen, Mijnheer! dat kan de Jufvrouw doen, en dat doet ze, want die is niet op haar mondtjen gevallen....

JAN *fluisterend.*

Hoe zag die half blanks heer er wel uit?

VIJFDE TOONEEL.

De vorigen. JAKOB TOL *opent de deur op den achtergrond.*

JAKOB.

Zijn er ook stalen pennen noodig, Heeren?

ANTJEN *zacht tot Jan.*

Dat is hij.... *(Zij gaat haastig heen, na van Vliet kwaad aangekeken te hebben.)*

DORUS.

Niets noodig.

(Van Vliet buigt het hoofd voorover op den lessenaar.)

JAN.

Mijnheer van Vliet heeft me, gister geloof ik, gezegd, dat hij pennen noodig had. —

VAN VLIET *trillend.*

Neeen..... ik heb niets noodig!

DORUS.

Scheelt je wat? je beeft...!

JAKOB *op van Vliet wijzende.*

Als ik Mijnheer mijn pennen eens mocht laten zien.

VAN VLIET.

Neen, neen, ik heb geen tijd.

JAKOB, *die reeds aan zijne zijde staat.*Een extra fijne perry.... negentig cents per gros.... proef de punt maar eens. (*zacht.*) Ik moet je straks spreken.VAN VLIET *hem naar de schrijftafel van den patroon voerend; zacht.*

Om Godswil! verlaat me.

JORIS.

't Is of Mijnheer van Vliet den koopman kent.

JAKOB *zacht.*Je hoort het, kameraad! Wat ze een goede reuk hebben! (*luid*) Wil Mijnheer ook liever dat soort? Een ferme korrespondentie-pen; ze weet van grof worden noch spatten. Ik heb ze gister op het politie-bureau nog verkoocht.VAN VLIET, *zacht.*

Verlaat mij, dengniet!

JAKOB, *zacht.*

Hou je een alleenspraak? Waar kan ik je vinden?

VAN VLIET, *hevig.*

Nergens.

JAN.

Mijnheer van Vliet schijnt nog al keurig op zijn pennen.

VAN VLIET, *naar zijn plaats teruggaande.*

Ze bevallen mij niet.

JAKOB.

Ik kom van avond met een ander soort bij u aan huis, Mijnheer!

ZESDE TOONEEL.

De vorigen. Mijnheer VAN DEN BURG, deftig in het zwart gekleed, komt door de zijdeur binnen; een man van vijftig jaren. Een welgedaan uiterlijk; iets aristokratisch.

VAN DEN BURG *op Jakob wijzende.*

Wie is die man?

JAKOB *buigende.*

Jakob Tol, om u te dienen, koopman in pennen, gebreve-
teerd voor een nieuw soort, waarvoor hij de eer heeft zich te
rekommanderen.

V. D. BURG.

Ik heb niets noodig.

(Jakob groot allen en maakt zich gereed te vertrekken.)

JAN, *fluisterend.*

Blijf in de buurt. Over een half uur kom ik je spreken.

(Jakob knikt toestemmend en vertrekt.)

V. D. BURG.

Van Vliet!.... *(hij zet zich aan zijn schrijftafel; van Vliet staat
naast hem.)* Heb je de boodschappen, die ik je opgaf, gedaan?

VAN VLIET.

Ja, Mijnheer!

V. D. BURG, *zacht.*

Heb je uitstel kunnen krijgen?

VAN VLIET.

Mijnheer van der Laan drong er op aan zijn effecten te ont-
vangen.

V. D. BURG.

Dit zal hij ook. Denkt de man dat ik een dief ben? *(na een
oogenblik)* Waarom maakt hij zoo'n haast?

V. VLIET.

Zoo als hij zeide maakte hij geen haast. Hij had reeds voor
twee maanden de gelden bij u gedeponneerd om er fonds voor
te koopen. —

V. D. BURG.

En wat hebt ge daarop geandwoord?

V. VLIET.

Niets, Mijnheer! want het was de waarheid.

V. D. BURG *gemelijk.*

Kind!

VAN VLIET.

Mag ik u herinneren, Mijnheer! aan den brief van Mejufvrouw
van Heuvel...

V. D. BURG *barsch.*

Welke brief?

VAN VLIET.

Waarbij zij u verzocht een integraal te verkoopen. De weduw
had geld noodig.

V. D. BURG *opspringend en een paar schreden vooruit tredende, geskoord.*
God! God! Nog twee dagen respijt! De Peruanen monteeren.

(*Zich dwingende bedaard te zijn*). We zullen er morgen aan denken.

VAN VLIET *schoorvoetend*.

Maar het scheen dat ze dringend geldgebrek had.

V. D. BURG.

Genoeg... Ik ben tevreden over den spoed waarmeê je alles hebt afgedaan. Geloof me, van Vliet! ik meen het goed met je. Je zult voortaan met mij naar de beurs gaan.

VAN VLIET, *in verwarring*.

Maar, Mijnheer!... ik dank u voor deze onderscheiding.. maar Lindeman was daar altoos meê belast...

V. D. BURG.

Die man wordt te oud. Hij begrijpt niets van wat ik wil. Hij begrijpt niet wat ik wil hebben, dat hij begrijpt.

VAN VLIET.

Mijnheer! ik vraag het u als gunst, laat mij niet naar de beurs gaan.

V. D. BURG.

Waarom?

VAN VLIET, *stamerend*.

Ik heb eens een vriend gehad, die er zijn ondergang vond. Hij waagde en verloor veel.

V. D. BURG, *de schouders ophalende*.

Dwaas! (*wrevelig*). Ik heb je niets meer te zeggen.

Van Vliet keert naar den lessenaar terug.

DORUS *schoorvoetend nadertredende*.

Patroon!

V. D. BURG *opziende*.

Wat moet je?

DORUS.

Ik had.... maar wil ik het liever tot een ander oogenblik uitstellen?

V. D. BURG.

Spreek op, Dorus! Je kent mij genoeg om te weten, dat ik, als het zaken betreft, altijd te spreken ben. Zit je met het boeken van een post in het naauw?

DORUS.

Patroon! ik ben nu sinds vijfentwintig jaren in de firma, en er zoû nog iets kunnen zijn, waar ik voor stond...! Maar toch, patroon! U hebt gelijk, ik blijf bij een post steken....

V. D. BURG.

Ik dacht het wel,... Wat is 't er voor een?

DORUS.

Ik ben daar juist bezig met: »de volgenden aan Cassa-rekening» en daaronder tref ik Joris als debiteur aan voor vijf en zeventig gulden. Dat is voor een verreljaars salaris. Toen ik het cijfer neerschreef dacht ik aan de rekening, die Joris in zijn privé zal moeten maken, en zeker wel met een nadeelig saldo zal moeten sluiten. — De arme jongen heeft een vrouw en vier kinderen en die kunnen dagelijks wat aan. Vijfenzeventig gulden in het verreljaars! Patroon! het is wat weinig; en om den armen Joris een sluitende balans te laten maken, moest u hem vijftientig gulden per trimester meer geven. Dit dacht ik zoo in mijn eigen en besloot ik hardop te herhalen.

V. D. BURG *driftig*.

Ik eer je Christelijk medelijden; het is roerend: maar het spekeert, hoe jammer! op de beurs van een ander. Laat mij met vrede. Alles vraagt geld en niemand vraagt waar het van daan moet komen. (*Plotseking bedaard*). Je zoudt mij driftig maken en de dokter heeft mij juist verboden het te worden. Je vriend Joris verdient nu eenmaal driehonderd gulden, en hij mag blij wezen, dat hij ze behoudt. Ik kan zijn werk voor de helft laten doen. Zeg hem dit, Dorus! Het spijt mij wel, dat hij met zijn salaris niet toe kan.

DORUS, *aangedaan*.

Hij is zoo arm, patroon!

V. D. BURG.

Het doet mij van harte leed. Ik heb het wel vermoed, want de man ziet er haveloos gekleed uit. Zeg straks aan mijn knecht waar hij woont. Ik heb nog wel een rok en een hoed die hem passen zal.

ZEVENDE TOONEEL.

De vorigen. ELIZE VAN HEUVEL; een achttienjarige; net maar zeer eenvoudig gekleed.

ELIZE.

Mijnheer! mag ik binnenkomen?

V. D. BURG.

Wat is 't?

ELIZE, *fluisterend*.

De kok heeft de patrijzen en de snippen gebracht; maar, zoo als ik geloof, zijn ze niet in orde. Wilt U eens komen zien?

V. D. BURG, *wrevelig.*

Daar kan ik me niet meê bemoeien. Waarom neemt men iemand in huis, om dat te bezorgen, als 't niet baat?

ELIZE, *bedrukt.*

Ik moest het weten, Mijnheer! Maar ook zoo'n partij! Ik heb er nooit een bijgewoond in moeders huis.

V. D. BURG *zachter.*

Daar heb je gelijk in, kind! Ik heb het ook tegen je moeder gezegd, dat het beter geweest ware je wat lager te hebben laten beginnen.

ELIZE.

Moeder dacht mij nergens beter dan hier.

V. D. BURG *pijnlijk.*

Ik geloof het wel.

ELIZE.

Omdat U ons kende, zoo als ze mij bij het afscheid nemen zei, en ik nergens minder zoû voelen, dat ik dienstbaar was. —

V. D. BURG.

Je moeder is een verstandige vrouw. Jan, de knecht, zal van avond bij 't bedienen je hier en daar een wenk geven. Hij heeft vroeger bij den Baron van Dorselen gediend.... Mevrouw van Garderen zal de *honneurs* van gastvrouw waarnemen; je staat dus onder hare bevelen.

ELIZE.

Mevrouw van Garderen....! die trotsche?....

V. D. BURG *hoog.*

Leer de kwade gewoonte af om anderen te bedillen en te veroordeelen. Begrijp waar je staan moet.... Je bent niet meer in je moeders huis...

ELIZE.

Ik weet het, Mijnheer!

V. D. BURG.

Mijnheer Eugenius komt van avond ook. Reken er op bij de plaatsing.

ELIZE, *lenendig.*

Heeft Mijnheer Eugenius u geschreven?

V. D. BURG.

Ja. Ik reken, dat nu allen gepaard kunnen zijn.

ELIZE.

Ik had het bijna vergeten. Mijnheer van der Laan heeft het af laten weten.

V. D. BURG.

En je zegt het me nu eerst! Maar dat is lomp van Mijnheer

van der Laan! (*ter zijde*) Hij breekt de vriendschap af. Hij zal beginnen te dreigen.... (*in zich zelven*) Twee en een half percent over drie honderd duizend gulden nominaal is...

ELIZE.

Wil ik ook...?

V. D. BURG *plotseling uit zijn gepeins ontwakend.*

Juist... we waren aan de plaatsing, he? Eugenius zou naast jou plaats nemen... Dat past niet. Wacht... van Vliet! (*deze nader!*) Ik geef een groote partij van avond; ik wilde je er ook wel zien. Kom dus te acht ure. Trek je besten rok aan, maar het moet een zwarte zijn...

VAN VLIET.

Ik zal een slecht feestgenoot zijn, Mijnheer! Ik behoor niet in dien kring.... Ik behoort...

V. D. BURG, *gemelijk.*

Ik weet eigenlijk niet waar je behoort; dat je in je tegenwoordigen kring ook al niet behoort, bewijst me soms je gedrag. Ieder spreekt me tegen... Je behoeft niet naar de beurs te gaan en van avond ook niet....

VAN VLIET.

Mijnheer! ik zal komen.

V. D. BURG.

Je neemt het aan, als of je mij een dienst bewijst. (*vriendelijker.*) De jufvrouw heeft laatst verteld, dat ze je had hooren reciteeren. Je moest ons van avond eens op een proefjen ont-halen; reken er op; als de oude dames aan de *hombre*-tafel zitten, zal ik je er toe uitnoodigen.... je zult er veel plezier meê doen.

ANTJEN, *op den drempel van de zijdeur.*

Mijnheer! daar is de advokaat van Es.

V. D. BURG.

Ik kom dadelijk. Van Vliet! je hebt nog twee boodschappen te doen, ik heb ze hier opgeschreven.

ACHTSTE TOONEEL.

De vorigen, zonder V. D. BURG.

ELIZE *zacht tot van Vliet.*

Geloof niet dat ik het Mijnheer met dat oogmerk gezegd heb. — Het zou mij spijten zoo U het dacht.

VAN VLIET, *vriendelijk.*

En al ware het zoo, gij kunt er niets meê bedoeld hebben dat mij grieven zou...

ELIZE.

O neen, Mijnheer! Grieven? Ik heb u, toen ik u dien avond in stilte hoorde, bewonderd. Ik had nog nooit zoo iets schoons gehoord. Ik kon de woorden niet alle verstaan, maar de toon van uw stem vond een weêrklank in mijn hart. — Er sprak zoo veel smarte, zoo veel weemoed uit...

VAN VLIET.

En gij zijt reeds in staat die te begrijpen?... Gij hebt nog ouders, niet waar?

ELIZE.

Een moeder...

VAN VLIET, *ontroerd.*

Geen vader meer?

ELIZE.

Hij is gestorven. Ik heb hem nooit gekend.

VAN VLIET.

Arm kind!

ELIZE.

Ik heb veel in hem verloren. — Als hij leefde zou ik misschien altijd bij hém en bij moeder hebben kunnen blijven. — Mijnheer! weet U wat het is, onder vreemden te wonen?

VAN VLIET (*bitter*).

Ik kan het vermoeden, Elize!... Wie weegt ook zijn woorden tegenover een jufvrouw van gezelschap of een huishoudster?

ELIZE.

Niet zoo, niet zoo, Mijnheer van Vliet! (*zich tot een glimlach dwingend*) U moet niet denken dat ik het zoo heel erg heb. Tot van avond... dan moet U kennis maken met Eugenius... met Mijnheer Eugenius... Och, ik ben bezig om u van het werk te houden. Mijn proviziekamer wacht mij.

VAN VLIET, *hartelijk.*

Tot van avond... (*zij huppelt heen; hij staart haar een oogenblik na; met den diepsten weemoed*) Ik heb geen dochter meer.

(*Hij neemt zijn hoed en eenige papieren op.*)

JAN.

Het zal een prachtige partij wezen..! Ik wou dat ik Mijnheer van Vliet was, al moest ik ook aan het lagereind naast de huisjuf zitten...

DORUS, *stekelig.*

Ga je je al kleeden? Veel genoeg van avond!

EEN LOOPJONGEN *op den drempel van de achterdeur; tot van Vliet, die gereed is uit te gaan; hem een briefje gevende.*

Wilt U quitantie geven? Tweeduizend vijfhonderd gulden...

VAN VLIET, *naar Dorus toegaande.*

Voor inkoop van integralen...

DORUS, *teekenend.*

Zie het eens na, en leg het op de schrijftafel van den patroon. Daar is de quitantie.

Van Vliet, na het bankpapier nagezien en nedergelegd te hebben, reikt de quitantie over en vertrekt.

NEGENDE TOONEEL.

De vorigen, zonder van Vliet.

DORUS *tot Joris.*

Het was vergeefs bij den patroon aangeklopt. Hij bleef doof.

JORIS.

Ik dacht het wel; van Vliet had hem een oogenblik te voren gesproken. Ik hoorde ze spreken over het naar de beurs gaan. Ik wensch niemant kwaad, maar zoo ik dien man...!

JAN.

Mijnheer Dorus! mag ik een oogenblik uitgaan? De koopman met stalen pennen heb ik in de buurt laten blijven...

TIENDE TOONEEL.

De vorigen, JAKOB TOL.

JAKOB *voorzichtig de deur openend en het hoofd naar binnen stekend.*

Kan ik binnen komen, Heeren?

DORUS.

Ja, schielijk.

JAKOB.

De Jonge Heer wou me spreken... Ik zag daar juist Mijnheer van Vliet heengaan, en ik kon wel denken dat ik niet weêrom moest komen voor dat die sinjeur vertrokken was.

DORUS.

Ken je van Vliet?

JAKOB.

Zou ik niet? Ik heb hem al voor een goeje tien jaar gekend.

DORUS.

Waar?

JAKOB.

In Leeuwarden. In 't zoogenaamde vrije logies, waar ik pen-
nen leverde voor het bureau van den Kommandant.

DORUS

Wat meen je met dat vrije logies?

JAN.

Het rasphuis denk ik.

JAKOB.

Dat 's snugger begrepen, jonge Heer!

DORUS.

Heeft van Vliet daar gezeten?

JAKOB.

Vijftien jaar.

(Zij spreken fluisterend met elkaar.)

JORIS die in gedachte naar den voorgrond is gegaan, in zichzelf.

Hij heeft mij de aalmoes geweigerd! *(hij ziet het bankpapier op de schrijftafel)* Indien ik slechts een tiende had, waren vrouw en kinderen gered.... Wie zou mij verraden? *(Hij steekt de hand uit en neemt een paar bankbriefjes; snel doet hij een paar schreden naar den lessenaar en blijft daar staan als of hij iets opteekent.)*

JAKOB, op Joris wijzende.

Scheelt Mijneheer wat? Ik zag hem straks een oogenblik wagen.

DORUS.

Joris! kom hier. *(het hoofd schuiddende)* Hij denkt aan zijn vrouw en kinderen thuis. Joris! je hebt reden om treurig te zijn; maar als je je vergelijkt met dien indringer...! Eerlijke Joris! je kunt nog uit de hoogte neêrzien op dien onbeschaamde. Heb je 't gehoord? 't Is een misdadiger. Hij heet van Waveren en heeft vijftien jaar konfinement gekregen, omdat hij eens een moord...

JORIS, ontzet.

Vreeselijk.

JAN.

Ik bedank om langer naast hem te zitten. Ik ben een eerlijk mans kind.

JAKOB.

De Heeren hoeven me niet op mijn woord te gelooven. Ik

ben, toen ik laatst bij toeval op zijn kamertjen kwam, een brief machtig geworden, door zoo'n filantroop — ze heeten geloof ik zoo — geschreven, en waaruit ik merkte dat hij met onderling goedvinden den naam van van Vliet zou aannemen. Zie, hier is die brief.

DORUS ziet hem in, omringd van allen. Joris heeft zich bij hen gevoegd.

Daar is geen twijfel meer aan. We moeten 't den patroon gaan melden. Zoo'n booswicht op een effektenkantoor! 't Is nog al aardig; hij kon er goede zaken doen. 't Verwondert me, dat de patroon er zonder kleerscheuren tot dusverre af komt. *(naar de schrijftafel gaande en het bankpapier opnemend)* We zullen dit vast bergen. *(Hij telt ze na.)* Als ik goed tel...! Joris! help me, want het schemert me voor de oogen...

JORIS telt bevend meé, stamerend.

Juist... zoo als... U zegt...

DORUS.

Twee bankjens van honderd te weinig, hé? — Hij heeft ze daar neêrgelegd...! Komt, naar den patroon om hem te waarschuwen! Wat hij nu met het bankpapier gedaan heeft, kan hij van avond met het zilver doen. Joris! je gaat meé. Naar den patroon!

II.

Een salon bij van den Burg; rijk gemeubeld. De tafel staat in een hoek geschoven; daarop een theeservies; de stoelen zijn in een halven cirkel geschaard.

EERSTE TOONEEL.

ELIZE, dan EUGENIUS.

ELIZE, *bezig om op de tafel iets in orde te schikken.*
Hoc ik nog klaar kom, weet ik niet!...

EUGENIUS, *die ongemerkt is binnengetreden; losse kleeding, vlug negligé van student.*

En als ik je eens kwam helpen...?

ELIZE, *wat ze in de hand heeft laat ze vallen.*

Eugenius! —

EUGENIUS, *lachende,*

Als mijne hoogloffelijke tegenwoordigheid veroordeeld is, om zoo'n invloed uit te oefenen, zal ze u weinig baten. Ik geloof dat de Goden me van daag niet gunstig zijn... Ik kom straks de voorkamer binnenstormen om met een blijden uitroep Papa in de armen te rollen, en zie, wat gebeurt er... Het eerste mannelijk individu, dat ik er bespeur, hou ik natuurlijk voor mijn vader. Ik klop hem vertrouwelijk en tevens vol eerbied op den schouder; ik ben gereed hem een hand te geven en te verzeke- ren, dat ik blij was Leiden te hebben kunnen verlaten alleen om naar Papaas welzijn te mogen vragen... maar het mannelijk individu keert zich om, en ik zie voor mij de getaande, de gerimpelde, pokdalige facie van Mr. van Es, mijn aanstaanden kollega; papa lachte om de vergissing, terwijl hij zijn brandkast dicht sloot.

ELIZE.

Mijnheer is reeds lang met van Es in gesprek geweest.

EUGENIUS.

Des te slimmer! Hoor, Elize! als ik op dien man moest spekuleeren, dan deë ik 't, geloof ik, in de kontramine. Als papa die uitdrukking hoorde, dan zoü hij er meer en meer mijn aanleg, om met ter tijd een reus in den »hoek" te worden, uit afleiden, en dan opende hij zeker uit louter geestdrift zijn brandkast, wat mij in de gegevene omstandigheden juist niet ongevallig zoü zijn....

ELIZE, *met den vinger dreigend.*

Weder je belofte gebroken! Weder schulden gemaakt! Hoeveel kollegies verzuimd?...

EUGENIUS.

Ik moest er éen verzuimen, en toen woü ik niet onrechtvaardig jegens de andere zijn.

ELIZE.

En daarom heb je er niet éen gehouden. 't Geschiedde zeker ter liefde van je eigen kamer! Ik woü, dat ik de professor was...

EUGENIUS.

Dat woü ik ook; en dan zoü je zien, dat ik niet zoo zeer tegen het kollegie houden ben, als je wel denkt.

ELIZE.

Daar ben ik nog niet van overtuigd.... Zeker zoü ik je meer zien, dan ik nu doe.... en ook geheel anders zoü het zijn.... Och, ik spreek wartaal, ik, die zoo weinig heb geleerd, ik zoü mij vergelijken bij een professor, die meer boeken van buiten kent, dan ik er ooit zal zien.... Zie, Eugenius! dat drukt mij dikwijls neêr, telkens als ik je studeerkamer hier binnenkom en ik al die vreemde boeken aanzie, die je niet naar Leiden meegenomen hebt, zeker, omdat je ze al van buiten kende, en die ik nooit zal begrijpen.... En dan denk ik er dikwijls bij: Hoe kan hij iemand als mij liefhebben!

EUGENIUS.

Dwaze!... Wil je wel gelooven, dat je me meer leert dan de geheele akademie met hare heele bibliothêek, ofschoon je me ook weêr veel doet afleeren, en me dikwijls aan mijn vatbaarheid voor de Pandekten en de Instituten doet twijfelen....

ELIZE.

Ik?

EUGENIUS.

't Is dikwijls genoeg in Leiden gebeurd, dat ik niet eens meer lezen kon, omdat ik aan een paar blaauwe oogen dacht, die

me in Amsterdam van heel iets anders zouden spreken, dan van het amuzante Burgerlijk Wetboek.

ELIZE.

Dus heb je wel eens om me gedacht!... Zie, dat heb ik in je afzijn mij zoo dikwijls afgevraagd, en altijd kon ik 't maar niet gelooven... Er is zoo'n afstand tusschen ons... Ik heb niets dan mijn liefde en gij hebt zooveel!...

EUGENIUS, *haar kussend.*

En dat maakt me gelukkig! (*een elui te voorschijn brengend.*)
Hoe vindt ge die *cameé*?

ELIZE.

Heerlijk gewerkt! Ik zag een dergelijke door Mevrouw van Garderen dragen... heerlijk..

EUGENIUS.

Ze zou u goed staan! (*Hij steekt het kleinood aan haar kleeed.*)
Werkelijk, zeer goed!

ELIZE.

Eugenius! dat prachtig geschenk! O, je hebt wèl om mij gedacht!... Maar neen... ik mag het niet aannemen...

EUGENIUS.

Waarom niet?

ELIZE.

Mijn hart zegt mij, dat ik het niet mag aannemen, dat ik het eerst aan moeder zou moeten vragen; waut anders voel ik, dat ik zou moeten blozen, als ik haar ontmoette.

EUGENIUS.

Kind!

ELIZE.

Gij spot er misschien mee, maar ik weet het bij ondervinding. Ik ben met moeder lang zoo vertrouwelijk niet meer, sinds de bekentenis, die je mij hebt gedaan, en die ik geheim moet houden. Ook voor je vader sla ik de oogen neêr. Zoudt ge met beiden niet eens kunnen spreken? Ik stel me voor, hoe geheel anders ik mij voelen zou, als ieder wist wat ik nu maar alleen weet; als ieder wist, dat gij mij lief hebt...

EUGENIUS, *koud.*

Ik had niet gedacht, dat er bij u ook al berekening bestond, dat ge me lief hadt, zoo als papa zijn effekten...

ELIZE, *in tranen wilbarstend.*

Dat 's een hard woord...

EUGENIUS.

Vergeef mij, vergeef mij, lieve! Maar uw wensch is ook onbillijk, en ontijdig; ik zal u zeggen waarom.

ELIZE, *glimlachend*.

Dat hoeft niet; ik geloof je, omdat je 't zegt. Hartelijk dank, lieve Eugenius! voor je schoon *cadeau*.... Weet je wanneer ik de *camée* voor 't eerst zal dragen? op je verjaardag; tegen dien tijd heb ik mijn nieuwe japon ook klaar; maar je weet nog niet eens dat ik er een gekocht heb! 't Is een zijden. — Ik vind haar allerlieftst.

TWEEDE TOONEEL.

De vorigen, V. D. BURG.

V. D. BURG *op den drempel*.

(*peinzend*) Een half percent hooger van daag. Nog maar een rijzing van één percent en ik ben gered! (*de anderen bemerkend, wrevelig*) Ik wenschte, dat ieder in mijn huis zijn plicht betrachte en ieder er zijn plaats wist. (*tot Elize, streng*) Het heeft daar acht uur geslagen en nog is het noodige niet gereed. Het gaat niet langer zoo.

EUGENIUS.

Maar, vader!....

V. D. BURG.

Op 't oogenblik is 't u w beurt. (*tot Elize*) Ik zag gaarne dat gij de ronde nog eens deedt en u behoorlijk kleeddet, en voor het vervolg Mijnheer Eugenius zoo ver van u verwijderdet, dat hij je in je bezigheden nooit weêr belemmeren kon.

Elize buigt het hoofd en gaat schoorvoetend heen.

DERDE TOONEEL.

V. D. BURG, EUGENIUS.

EUGENIUS.

Vader! dat is te hard! Gij hebt haar gewond.

V. D. BURG.

Dat 's zeker een uitdrukking van een uwer klassieke schrijvers. De harten zijn hier in Amsterdam zoo licht niet te wonden.

EUGENIUS.

Sommige niet; ik wil 't gelooven, vader! Maar wat had Jufvrouw Elize gedaan dat ze zulk een strenge berisping verdiende? Al had zij iets misdreven, is zij niet de dochter eener arme weduw, die op u vertrouwt?

V. D. BURG.

Juist: en daarom moet zij onderdanigheid leeren; het zal haar te stade komen in het vervolg, omdat ze arm is.

EUGENIUS, *verstoord*.

Vader! die toon stuit mij....

V. D. BURG.

Het belgt mij dat het u stuit. Ik zag gaarne dat ge mijne huishoudster minder trouw opzocht wanneer ge in 't huis uws vaders komt. Uwe beleefdheid jegens haar heeft mij reeds lang verdrotten. — Ik ken u als te verstandig, om aan een onzinnige verbintenis te gelooven, en ook te eerlijk, om het meisje ongelukkig te willen maken.

EUGENIUS.

De betrekking tusschen Jufvrouw Elize en mij is zoo onschuldig....!

V. D. BURG.

Ik wil er niets meer van hooren! (*zijn zoon met een soort van trotscheid beschouwend*.) Zou het ook geen jammer zijn van den eenigen zoon van van den Burg, als de grootsche verwachtingen zich oplossen in damp? Eugenius! wanneer denk je te promoveeren?

EUGENIUS.

Ja, papa! dat hangt geheel van u af....

V. D. BURG.

Dat zou ik toch niet denken, als ik de berichten, die ik onlangs ontving, raadpleeg.

EUGENIUS.

Berichten, papa?

V. D. BURG.

Ik sprak onlangs een mijner vrienden, die ook een zoon te Leiden heeft. Hij zei me laatst, je zoon Eugenius heeft een grooten naam....

EUGENIUS.

Toch, papa?

V. D. BURG.

Als pikeur. Je begrijpt dat ik de eer niet zeer groot dacht, en dat ik gaarne zag dat je een minder grooten naam hadt als pikeur en een beteren als doctorandus.

EUGENIUS.

Is die dan zoo slecht, papa?

V. D. BURG.

Slecht, dat zal ik niet zeggen; daarvoor hebt ge nog te veel van de heerschende karaktertrekken der van den Burgs. Maar dat je naam anders uitstekend is, zoo als het met je aanleg, die je meesters van kindsbeen af hemelhoog verhieven, overeen zou komen, dat geloof ik niet. Je woont niet één kollegie bij...

EUGENIUS.

Dat hoeft ook geen student in zijn laatste jaar meer te doen.

V. D. BURG.

Niet? Ze zeiden mij het tegendeel. En waarom hoef je dat niet?

EUGENIUS.

Omdat... ja... 't is wel wat trotsch gesproken... maar omdat de professoren je dan geen nieuws meer kunnen leeren.

V. D. BURG.

Dat zal toch niet bij allen het geval zijn?

EUGENIUS.

Dat 's wel mogelijk, papa! Misschien maak ik een eervolle uitzondering, het zij met bescheidenheid gezegd...

V. D. BURG.

Dus zou je in geleerdheid den Professor gelijk komen.

EUGENIUS.

Dat behoeft juist niet altijd zoo héel veel te beteekenen, papa!

V. D. BURG.

Dus zou je den naam van van den Burg met ter tijd waardig kunnen ophouden; zou je verdienen dat ik mijn ontworpen plan ging uitvoeren?

EUGENIUS.

Welk plan, papa?

V. D. BURG.

Je kunt dus spoedig promoveeren...!

EUGENIUS.

Nooit vóór de groote vakantie.

V. D. BURG.

Waarom niet?

EUGENIUS.

Omdat de professoren 't tegenwoordig te druk hebben met de regeling van het groote akademiefeest. Mij hebben ze daarbij eene eereplaats toegedeeld.

V. D. BURG.

Toch?

EUGENIUS.

Ik zal als Sultan Leiden binnentrekken. Zulke rollen geeft men anders gewoonlijk aan baronnen; men had het dan ook willen opdragen aan een der studeerende baronnen, maar daar was er op 't oogenblik geen; en toen dachten ze dadelijk om mij. Ik voor mij was er niet zeer op gesteld, maar ik nam het aan in de hoop dat het u niet ongevallig zou wezen, uw zoon als de eerste van het geheele *corps* te zien optreden. Daar ik nu zoo goed mogelijk mijne rol wil spelen, ben ik dadelijk les in het paardrijden gaan nemen...

V. D. BURG.

Gij hebt zeer wel gehandeld...

EUGENIUS.

Ik ben blij het te hooren. Nu zal papa er minder tegen opzien, door eene kleine bijdrage mij in staat te stellen behoorlijk als Sultan te kunnen optreden...

V. D. BURG.

Een bijdrage? Ik heb je pas gestuurd!

EUGENIUS.

Ja dat was voor mijn kamerhuur, maar ik dien een eigen paard te koopen... ik heb er een in 't vizier... dol goedkoop... uiterlijk vijfhonderd gulden...

V. D. BURG.

We zullen zien, we zullen zien. Maak nu dat je in gekleed kostuum beneden komt. Kijk van avond eens goed uit, Eugenius!

EUGENIUS.

Wat meent U?

V. D. BURG.

Ik heb freule Emmy gevraagd; gij kent haar toch wel... die de fraaiste harddravers rijdt... Ze is drieëntwintig... millionair... en je niet ongenegen. Het laatste moet je niet trotsch maken...

EUGENIUS.

Maar... ik ben nog zoo jong... ik ken de freule niet...

V. D. BURG.

Moet ik denken, dat je...?

EUGENIUS.

Vader! ik verzeker u...

V. D. BURG.

Ik hoor reeds eenige gasten. Naar boven om je te kleeden, en als ge terug komt, beschouw je dan voor van avond den *cavalier* van freule Emmy.

(Eugenius vertrekt.)

VIERDE TOONEEL.

V. D. BURG, *Mijnheer* V. D. DOES, *Mevrouw* VAN GARDEREN, spoedig gevolgd door andere gasten, waaronder freule EMMY; een lakei in liverei. v. d. Burg ontvangt ze. De dames nemen op de stoelen plaats. De heeren voegen zich bij elkaar en vormen verschillende groepen.

V. D. BURG, *tot een lakei.*

Roep de jufvrouw en zeg, dat ze dadelijk hier komt. (*zich tot Mevrouw van Garderen wendende.*) Hoe vaart de familie bij u? Ik vreesde, dat U eer dan gewoonlijk naar buiten zoudt gegaan zijn; want, naar ik hoor, heerschen de pokken nog al erg op uw gracht.

V. D. DOES, *tot zijn gebuur.*

Ik weet niet meer, wat ik er van denken moet. Het werd mij voor zeker verteld, dat v. d. Burg fout was. Ik had daarom verwacht, dat het me van avond zou afgezeid zijn.

VIJFDE TOONEEL.

De vorigen, ELIZE.

V. D. BURG, *haar ziende.*

Ik heb je laten roepen. Mevrouw van Garderen was wel zoo goed naar je te vragen.

ELIZE, *verlegen.*

Mag ik weten, Mevrouw! waaraan ik die eer heb te danken?

V. D. BURG.

Mevrouw vertrekt in de volgende week naar buiten. Haar gezelschapsjufvrouw is niet wel geworden. Mevrouw ziet naar een andere om. Ik heb u gerekommandeerd...

ELIZE, *beschroomd.*

Ik weet niet of ik Mevrouw wel zal kunnen voldoen...

MEVR. V. GARDEREN.

Waarom niet? Ik geef honderd gulden, maar sta op netheid en orde... Ook een zachtzinnig humeur is een vereischte... Maar, mijnheer v. d. Burg, waarom verlaat u de jufvrouw...?

V. D. BURG.

Zij is de dochter van een weduwe en moet vooruit. Ik stel belang in haar toekomst en daar ik weet dat u oppassendheid en plichtsbetrachting weet te beloonen...

MEVR. V. GARDEREN.

Me dunkt dat het loon hoog genoeg is? Speelt ge piano?

ELIZE.

Weinig, Mevrouw!

MEVR. V. GARDEREN.

Leest ge Fransch?

ELIZE.

Neen, Mevrouw! Alleen Hollandsch.

MEVR. V. GARVEREN.

Maar dat lezen mijn domestieken ook. Ik stel prijs op fijne edukatie en is die genegligeerd dan ben ik bang dat we elkaâr niet zullen passen.

V. D. BURG.

Daar is mijn zoon. Permitteer, Mevrouw! *(tot Elize zacht)*
Ga naar de tafel en schenk thee.

(hij gaat Eugenius te gemoet.)

ZESDE TOONEEL.

De vorigen, EUGENIUS. Hij gaat de rij dames langs en wordt hartelijk door de oudere dames verwelkomd.

V. D. BURG, *hem bij de hand nemend en hem naar een jonge dame voerend, met wie zich verscheidene Heeren onderhouden.*

Freule! mag ik u den aanstaanden doctorandus voorstellen,

EUGENIUS, *lachend.*

Papa gunne mij den titel van aanstaanden doctor; papa is gewis bevreesd om aan mijn hoogmoed te veel voedsel te geven; de vrees is wel overbodig in de tegenwoordigheid der freule.

EMMY.

Dus U denkt spoedig te promoveeren? *(zij spreken verder zacht.)*

ELIZE.

Wie de dame is met wie Eugenius spreekt? Ze is rijk gekleed, maar toch... schoon is ze niet. Hij heeft mij nog niet toegesproken.

DE LAKEI, *haar naderend.*

De jonge Mijnheer vraagt dadelijk een kop thee voor de freule.

ELIZE.

Welke freule?

DE LAKKEI.

De dame met wie hij op dit oogenblik spreekt. Dadelijk, Juffrouw! Ik moet naar beneden; er wordt gescheld.

v. D. BURG, *nog altoos nevens Eugenius met Emy in gesprek.*

Ik denk, freule! dezen zomer ook naar buiten te gaan, indien mij het lieve optrek in den Hout niet ontsnapt. Ik heb mijn makelaar last gegeven om het te koopen. Wij zouden daardoor nog bureu kunnen worden.

EUGENIUS.

En de schoone natuur daardoor te beter leeren waardeeren.

EMMY, *schertsend.*

Ik begrijp de vergelijking van Mijnheer den dokter niet..

EUGENIUS.

Voor wie zich gelukkig weet, is immers de natuur eerst werkelijk schoon...?

v. D. BURG *ter zijde.*

Dat treft doel; alles gaat goed.

ELIZE, *een kop thee aanbiedend; bevend, tot Eugenius.*

Hebt ge voor de freule geen kop thee gevraagd...?

EUGENIUS *hare ontstellenis ziende.*

Elize! wat deert je? *(Hij poegt de kop thee te weerhouden; het mislukt en de thee stroomt over Emmys kleed.*

EMMY *haar woedend aanzieude.*

Dat is lomp! *(tot Eugenius die haar helpen wil)* Niettegenstaande U zoo beleefd waart de Jufvrouw te willen helpen, is uw bijstand wat te laat gekomen. *(tot v. d. Burg die haar helpen wil)* Het is niets, Mijnheer! laat ik de gesprekken niet storen. Waarlijk men heeft ongelijk, zoo men geloof dat dit ongeval iets beteekent.. *(het geval trekt aller aandacht.)*

v. D. DOES *tot zijn buurman.*

Gelukkig dat er zoo iets voorvalt. Dat geeft eenige afleiding. *(tot v. d. Burg die hen voorbij wil gaan.)* Wat is het, vriend?

v. D. BURG.

Het kleed van de freule is waarschijnlijk bedorven door de lompeid van mijn huishoudster. *(Eugenius ziende, die Elize de kamer willeidt)* Verschoon mij, ik moet gaan...

v. D. DOES.

Een oogenblik. Tot mijn groote bevreemding en tevens met eenig leedwezen heb ik bespeurd, dat ge uw jaarlijksche gift aan de Vereeniging ter zedelijke verbetering der gevangenen ditmaal niet zult schenken. Het zou misschien onkiesch zijn

naar de redenen te willen vragen, maar ik moet u herinneren dat uwe bijdrage juist niet zoo vorstelijk als vroeger behoeft te zijn, — iedere, hoe gering ook, is ons aangenaam.

V. D. BURG.

Ik geef eens zoo veel als verleden jaar. Mocht ik daardoor een blijk kunnen geven van mijne dankbaarheid voor den tijdelijken zegen, dien ik in zoo ruime mate ondervind.

V. D. DOES.

Ik zeg u dank in naam der Vereeniging. Ik zal het terstond het Bestuur melden.

V. D. BURG.

Goede vriend! bedenken dat de linker hand niet mag weten wat de rechter doet.

V. D. DOES.

Ik begrijp uw oodmoed... maar, v. d. Burg! niemant zette zijn licht onder een korenmate... en ik vrees dat ge u dikwerf daaraan schuldigh maakt...

V. D. BURG.

Verschoon mij; ik heb mijn zoon iets te zeggen, ik zie hem daar. *(terwijl hij naar den achtergrond gaat, komt van Vliet binnen.)*

V. D. DOES *in zich zelven.*

Ik kan minder dan ooit gelooven, wat me van 's mans zaken is gezegd.

ZEVENDE TOONEEL.

De vorigen, VAN VLIET, die, door niemant verwelkomd, naar den voorgrond treedt.

V. D. DOES *zich tot van Vliet wendende, die ongemerkt hem is nader getreden.*

Zijn zaken staan... *(zijne vergissing bemerkend)* Verschoon mij, Mijnheer! Ik meende het genoeg te hebben iemand anders... of liever, ik meende niet het genoeg te hebben u in mijne nabijheid te weten. Ik heb de eer voor mij te zien...?

V. D. BURG, *nader tredende.*

Van Vliet, mijn eersten bediende. *(v. d. Does maakt een stijve buiging en verwijdert zich met den gastheer.)*

V. D. BURG, *luid tot de overigen.*

Indien mijn gasten mij het genoeg gunnen mijn verzameling teekeningen te bezichtigen, noodig ik ze uit om mij te volgen. Ik heb van daag een kostbare aanwinst gedaan. *(allen verwijderen zich.)*

ACHTSTE TOONEEL.

VAN VLIET *alleen.*

Mijne plaats is niet hier; waarom er mij opontboden? Vroeger was hier wél mijne plaats. Welk eene klove tusschen het gister en het heden!

NEGENDE TOONEEL.

*De vorige, ELIZE.*VAN VLIET, *plotseling bedaard, vriendelijk.*

Mijn komst alhier is toch niet vergeefs voor mij. Ze verschaft mij het genoegen u te ontmoeten. Maar hoe, ge hebt geweend!

ELIZE.

Het is voorbij; een kortstondig verdriet... Ge zijt wel goed, Mijnheer! om te letten op het geen men hier de nukken van een ziekelijk gevoel zoude heeten...

VAN VLIET.

Hier, maar elders...? maar bij uwe moeder...?

ELIZE.

(*Hartstochtelijk.*) Daar zou het anders zijn. (*na een pauze.*) U moet mijne moeder leeren kennen. En dan... mag ik dan ook kennis maken met uwe betrekkingen?... Ik doe immers geene onbescheidene vrage...

VAN VLIET.

Neen, neen, Elize!

ELIZE.

Heb ik u leed gedaan met die vraag?

VAN VLIET.

Waarom het u te ontkennen? Ja. Gij hebt een naauw gesloten wonde weér doen openen. Gij vraagt mij naar mijne betrekkingen! Ik heb er geene, ik sta alleen.

ELIZE.

Alleen? O vergeef het mij dat ik u op deze plaats aan de graven uwer geliefden doe denken.

VAN VLIET.

Aan de graven mijner geliefden? (*beziel*) Dat ik wist waar ze waren, om ze iederen dag te kunnen bezoeken...! (*na eene pauze*) Het is voorbij... vraag niet meer. Beantwoord mij slechts dit: Hoe oud zijt gij?

ELIZE.

Twintig jaar.

VAN VLIET, *heftig*.

En hoe heette uw vader? Wanneer stierf hij?

ELIZE.

Van Heuvel was zijn naam.

VAN VLIET.

Van Heuvel...! (*in zichzelve*) Hare moeder is dan de arme weduwe, die om haar geld heeft gevraagd. (*luid*) Verder; hij stierf, Elize?

ELIZE.

Zoo als moeder mij zeide, weinig tijds na mijne geboorte...

VAN VLIET.

(*bedrukt*) Mijne hoop was dan vergeefs. Ik wil uwe moeder gaarne leeren kennen... Of neen, het is misschien beter, dat ik geene betrekkingen meer aanknoop.

TIENDE TOONEEL.

De vorigen, EUGENIUS. Gedurende dit gesprek nemen de lakeien het theeservies weg en brengen wijn en banket.

EUGENIUS.

Eindelijk is 't mij gelukt te ontsnappen. Elize! ge hebt niet goed gehandeld...

ELIZE, *hem van Vliet voorstellend*.

Mijnheer van Vliet.

EUGENIUS, *even buigend*.

Een van papaas bedienden? Ik heb vernomen dat ons straks het genoegen wacht om u te hooren. (*Elize een weinig ter zijde voerend*) Het was een aanval van kinderachtige jaloezij, die ons beider positie onaangenaam maakt. Ik had je zoo dringend verzocht niets te laten blijken, tot dat ik gepromoveerd zou zijn. Papaas argwaan is ontwaakt, papa is woedend.

ELIZE.

Waarom, Eugenius!?

EUGENIUS.

Een schoone vraag! Papa had een ander voor mij bestemd.

ELIZE.

Haar, die naast u zat? O ik heb het vermoed! — Maar als gij mij uwer liefde waardig keurt, moet het dan voor anderen niet genoeg zijn? En gij keurt mij uwer liefde waardig, niet

waar? Gij zijt voor mij wat ge waart? Of heeft de freule u...? Eugenius! dat zoû gruwzaam zijn; de gedachte alleen is mij pijnlijk.

EUGENIUS, *wrevelig.*

Dat ge slechts mijn raad hadt opgevolgd, dat ge gezwegen hadt...!

VAN VLIET.

En in stilte geleden, niet waar? De rijke, levenslustige jongeling, die zoo licht elken rimpel zich van het voorhoofd kan vagen, hij eischte van de zwakke vrouw een stilzwijgen, waar het haar een troost moest zijn bij elke teleurstelling te mogen fluisteren: »Hij, dien ik lief heb; schaamt zich mijner niet;» te mogen roepen bij elke vernedering haar aangedaan, bij elke grievende door haar geleden: »Toch word ik bemind, en bemind door den edelste van zijn geslacht.» Gij valt de vrouwe hard, omdat zij niet heeft kunnen doen, wat ge haar nooit hadt mogen vergen.

EUGENIUS, *gebeld.*

Mijnheer!

VAN VLIET.

(*zacht*) Vergeef mij, indien ik een toon heb aangeslagen, die mij niet voegt. (*bitter*) Ik had bijkans ook vergeten, dat ik de eere om mij hier te mogen bevinden nog verdienen moet.

EUGENIUS.

Gij wordt beleedigend, Mijnheer! Ik wil niet onderzoeken of ge daartoe gerechtigd zijt tegenover hem, die u heeft uitgenoodigd om hier te verschijnen; maar ongetwijfeld is uw toon ongepast tegen over mij, die u niet ten onzent heeft verzocht en u niet tot scheidsrechter heeft verkoren tussohen Mejufvrouw en mij.

VAN VLIET, *het hoofd buigende.*

Gij hebt gelijk, Mijnheer! Ik verdien de scherpe berisping! Ik had het niet moeten wagen de zaak der onschuld te verdedigen

ELIZE, *hem de hand reikend.*

Ik dank u voor uwe verdediging, Mijnheer! Ze getuigt van zooveel belangstelling in mij, van zooveel fijn gevoel, dat ik u dank, hartelijk dank. Eugenius, ik voel spijt over mijne hartstochtelijkheid. Vergeef mij, dat ik mij niet heb kunnen bedwingen.

EUGENIUS.

Geen woord meer daarvan. Gij zijt er mij te liever om. Papa zegge, wat hij wil, de freule krasse en snatere zooveel kwaads als ze wil; Mevrouw van Garderen blaze zich op, tot dat haar

gelaatskleur onzen kalkoen doe bersten van afgunst...! het deert ons niet.

VAN VLIET, *in geestdrift.*

Braaf gesproken, Mijnheer van den Burg! Het strekt den jongen man tot zulk eene hooge eere, als hij zich in zijn volle lengte vertoont, en hem, die tegenover hem staat, in de oogen durft staren. Het staat hem zoo goed als hij met warmte iedere waarheid verdedigt, ieder vooroordeel bestrijdt. (*eensklaps tot zijn gewonen toon terug keereud*) Gij zult mij weder als ongeroepene terugwijzen en gij hebt gelijk.... Ik vergeet telkens de plaats, die mij op de waereld is aangewezen. Maar bij elken kamp in het leven, waarin de zelfzucht wordt overwonnen, kan ik mij niet weêrhouden toe te juichen. Ik doe het ook hier...

EUGENIUS, *hem nadertredend en hem strak beschouwend.*

Hebt ge dik wêrf kunnen toejuichen, Mijnheer?

VAN VLIET.

Helaas, neen. Toch blijf ik gelooven, dat eene dergelijke zegpraal de eenigste voorwaarde ter volmaking is. De zelflieffe verhooge zich tot liefde jegens allen, en het ideaal der menscheid wordt bereikt...

EUGENIUS.

Gij gelooft nog aan de mogelijkheid? Ik sta bij den aanvang van den weg, dien gij reeds bijna ten einde zijt gegaan en ik bewandel dien alleen met een vrolijk gemoed, omdat ik niet eens zoeken wil - uit vreeze van niet te vinden - wat gij gezocht hebt; en gezocht schijnt te hebben jaren lang. Gij moet menschenhater geworden zijn.

VAN VLIET.

Dat kan hij slechts worden, die zich zelve durft stellen boven zijne broederen.... en.... dat mag ik niet doen....

EUGENIUS, *belangstellend.*

Waarom niet? Wij moeten vrienden worden, Mijnheer van Vliet! Hij, die zich zulk een ideaal is bewust, moet een edel mensch zijn.

VAN VLIET, *gesmoord.*

Niet meer, spaar mij!

ELIZE.

Ik wist het wel, Eugenius! dat Mijnheer van Vliet uw vriend zou worden, wanneer gij hem kendet. Wie zou beter een edel mensch kunnen begrijpen, dan gij!

EUGENIUS.

Ik noodig mijzelve morgen avond ten uwent, Mijnheer van Vliet! Ik heb uw raad, uw voorlichting noodig.

VAN VLIET.

(*ter zijde in wanhoop*) De hand van een edel mensch te zien uitgestrekt en haar te willen, maar niet te mogen aannemen...! Ik mag dien jongeling niet bedriegen en, zoo ik hem mededeel... dan stoot hij mij wellicht terug.

EUGENIUS.

Gij antwoordt mij niet? Het zal u wellicht dien avond niet schikken; kom dan den volgenden bij mij.

VAN VLIET.

Ik weet niet of ik zal kunnen.... (*gehaast*). Ik schat uwe vriendschap hoog en daarom... Het is beter, dat wij elkander nimmer weêr ontmoeten — (*hij wendt zich haastig naar den achtergrond.*)

EUGENIUS.

Wonderlijk wezen!

ELFDE TOONEEL.

De vorigen. V. D. BURG en al de gasten treden binnen.

V. D. BURG, *ter zijde.*

Weder bij elkaar!

V. D. DOES.

Gij hebt de teekening dan al heel goedkoop gekocht. (*ter zijde*) Wat hij een geld renteloos en *portefeuille* kan houden. (*zoodra de dames gezeten zijn, v. d. Burg naar den voorgrond voerend*) Ik krijg morgen een goede twintigduizend gulden beschikbaar. Wil je die voor mij beleggen? Ik laat de wijze hoe aan u over: ik weet, dat je de voordeeligste kiezen zult.

V. D. BURG.

Wees daarvan overtuigd. (*ter zijde*) Twintigduizend gulden disponibel! Eén percent hooger en ik ben er... (*hij gaat naar van Vliet.*) Ben je hier al lang?

VAN VLIET.

Ik had het genoeg, toen ik binnenkwam u te ontmoeten, maar ik geloof niet dat U mij toen hebt opgemerkt.

V. D. BURG.

Er zijn ook zoovele gasten en de gastheer behoort aan allen toe.... Ben je ons gevolgd naar het kabinet?

VAN VLIET.

Neen, Mijnheer. Ik bleef hier.

V. D. BURG.

In 't gezelschap van mijn zoon en... mijn huishoudster? Er is mij veel aan gelegen om te weten, wat er tusschen beiden is omgegaan. —

VAN VLIET.

Ik heb niet geluisterd, Mijnheer!

V. D. BURG, *wrevelig*.

Dat was verkeerd.

V. D. DOES, *tot een der nabijzijnde*.

Ik zie nog niet één *hombretafel!*

*(Een lakei dient wijn en gebak rond.)*V. D. BURG, *tot allen*.

Ik geloof, dat het wel wat laat zal zijn om een hombertjen te spelen; maar kan toch als eene kleine vergoeding voor het slechte nieuws u mededeelen, dat een der aanwezigen ons ont-halen zal op de voordracht van een vaers. Ik moet er bij voegen, dat Mijnheer van Vliet een groote reputatie daarin heeft. *(tot van Vliet, zacht.)* Als 't zijn kan, moet je een vrolijk nemen.

(De heeren plaatsen zich achter de stoelen der dames; Eugenius bevindt zich achter die eener oude dame. Elise is op den achtergrond; eenige dames lorgneeren van Vliet, die zich gereed maakt aan te vangen.)

VAN VLIET, *zich even buigend*.

Ik kan tot mijn leedwezen, aan den wensch van den gastheer niet geheel voldoen. Wat ik ga mededeelen, zal misschien wel wat ernstig zijn.

DE BALLING.

Arme balling, die daar heenzwierf, ver van 't dierbaar vaderland,
Waar zijn haardvuur eenmaal vlande, waar zijn linde stond geplant,
Hem zoo menig plekken lief was, als erinring van zijn jeugd,
Hier geheiligd door de smarte, ginds vervrolijkt door de vreugd!

Verre, verre moest hij vlieden; 't was 't bevel van 't menschlijk recht,
Dat, meelijdend, 't leven vrij liet, maar zijn huis hem had ontzegd;
Dat, meelijdend, d' ouden boomstam met geen ijzen band omklonk,
Maar toch afkapte, om hem te enten op een kranke' en vreemden tronk.

Als de zon heur purpreu schedel af koelde in het wielend meir,
Zeeg hij, traanloos - droog was de ader - op den hoogsten bergrug neêr;
En hij groette haar, die scheidde, maar weldra, daar ginds in 't Oost,
Lichten zoû op wat hij liefhad, — op zijn huis, zijn gade en kroost.

En hij dacht hoe 't dáar zou wezen, hoe zijn eegade, in dat uur,
 Al heur smarten uit zoû weenen aan den boezem der natuur;
 't Kind een beê voor hém deê staamlén, dien het met zijn ooggens zocht;
 Bede, die God wis verhoorde, maar die hij niet hooren mocht.

En hij droomde van de línde, die hem scháauwde met heur loof,
 Als hij neêrvleide op het moschbed en zijn gade naderschoof.
 In den blik dier lichtblaanwe oogén lag heur ziele, zacht en teêr;
 O zij zoû er weder rusten, maar hij zag die plek niet weêr.

En hij mat de diepte voor zich van den eindloze' oceaán,
 Of hij 't lijden van zijn boezem in diens kolken wilde ontgaan;
 Zonder hoop en zonder liefde, zonder gade, zonder kroost,
 Was hem de aarde zonder bloemen en de Godsdienst zonder troost!

Jaren heeft hij dus geleden en nog dwaalt hij eenzaam rond,
 En nog altijd staart hij zeewaards in den laten avondstond.
 „Dood het muschjen, dat u schaadde,” zucht hij, 't oog gericht naar 't West,
 „Maar ontnem hem niet zijn gaaken, en verstoor hem niet zijn nest.”

*Gedurende de improvisatie legt van Vliet het gebogene, dat tot
 dusver hem kenmerkte; af. Hij spant aller aandacht. Bij het einde
 komt een lakei op den achtergrond binnen, die Elize iets instuïstert.*

EUGENIUS, naar van Vliet tredend en zijne hand vattend.

Dat was meer dan een voordracht van het van buiten ge-
 leerde. Ik weet niet welke smarten gij geleden hebt, maar dát
 ge geleden hebt, bevroed ik. Gun mij uw vertrouwen; ik noem
 het een eer.

V. D. DOES, gevolgd van de meeste Heeren, nadert van Vliet.

Een schoone gave, Mijnheer van Vliet! Ik verwonder mij hoe
 U 't kunt doen....! En zoo vlot, zonder te haperen! U bent
 bediende bij Mijnheer van den Burg?

V. D. BURG tot van Vliet.

Maar ik dacht dat je die vaerzen eerst van buiten hadt ge-
 leerd.... Ik hoor, dat je ze zelf hebt gemaakt.

ELIZE tot v. d. Burg, snuisterend.

Mijnheer!

V. D. BURG.

Wat is 't?

ELIZE, hem ter zijde voerend.

Daar is Mijnheer Dorus, die u verlangt te spreken.

V. D. BURG.

Ik heb geen tijd om den man te woord te staan. Morgen...

ELIZE.

Hij zegt, dat het onmogelijk kan worden uitgesteld, dat hij de gevolgen niet voor zijne rekening neemt. Ik heb de boodschap zeker niet goed begrepen, want ik meende te hooren, dat hij, als U hem van avond niet kondet spreken, den heelen nacht op het kantoor de wacht zou moeten blijven houden. Ook de meid diende op te blijven om op het zilver te passen.

V. D. BURG.

Dat 's krankzinnigheid van den oude! Ik zal maar even naar hem toegaan. (*hij gaat.*)

VAN VLIET, *tot de hem omringde schare.*

De wicrook bedwelmt mij, Heeren! Het is eene natuurgave, waarover ik maar zelden te gebieden heb. (*Elize bemerkend.*) Zie, indien ik Mejufvrouw niet op mijn weg had ontmoet, ik had de beweegkracht gemist, die mij thands heeft doen handelen.

TWAAALFDE TOONEEL.

De vorigen; V. D. BURG komt ontsteld binnen.

V. D. BURG, *tot de gasten.*

Mag ik u verzoeken aan tafel te gaan? (*hij roept Eugenius tot zich*) Zeg dien man (*op van Vliet wijzende*) dat hij hier blijve. (*Hij biedt Mevr. van Garderen den arm; zijn voorbeeld wordt door allen gevolgd, door Eugenius en freule Emmy het laatst. Als deze zich verwijderen willen biedt van Vliet zijn arm aan Elize.*)

VAN VLIET.

Wij zitten zeker naast elkaar.

EUGENIUS.

Papa verzoekt u een oogenblik hier te wachten. Jufvrouw v. Heuvel zal u wel gezelschap willen houden.

DERTIENDE TOONEEL.

VAN VLIET, ELIZE, *dan* DORUS *en* JORIS, *die op den achtergrond blijven staan.*

VAN VLIET.

Wat beteekent dit? (*de beide anderen bemerkend*) Hoe? Gij hier? (*in verwarring*) Wat komt gij hier doen?

DORUS.

Misschien wel een nadeelig saldo zoeken. (*tot Joris zacht*) Het is een heele banjert als je hem zoo ziet.

VEERTIENDE TOONEEL.

De vorigen, V. D. BURG, dan EUGENIUS.

V. D. BURG tot Dorus.

Verhaal in zijn tegenwoordigheid wat ge mij straks verteld hebt. Spoedig, ik heb weinig tijd.

DORUS.

Patroon, Joris en de jongste bedienden hebben verklaard niet langer aan een lessenaar met dien man te willen zitten. Die man heeft in het tuchthuis gezeten.

EUGENIUS *haastig opkomend.*

Papa er wordt gewacht.

DORUS.

Die man heeft in het tuchthuis gezeten en op het kantoor worden twee bankbiljetten gemist. Zijn naam is van Waveren zie hier het bewijs, (*een papier gevende*) en daar ik dacht dat de patroon niet gaarne zijn zilverwerk van avond zou willen missen, hetgeen gemakkelijk zou kunnen gebeuren, want het spreekwoord zegt: wacht je voor den eersten stap....

ELIZE.

Mijn God!

V. D. BURG tot van Vliet.

Wat is uw antwoord? Is het waar dat ge hier onder een valschen naam zijt binnengedrongen? Zijt ge een schandelijk bedrieger? (*zich opwindend*) Hebt ge u pogen in te dringen bij deftige lieden om bij hen uw handwerk voort te zetten? Spreek, ongelukkige! zoo je de policie niet hier wilt zien verschijnen.

EUGENIUS.

Om Gods wil! spreek. Bespaar mijn vader een misschien te laat berouw. Het kan niet waar zijn! Spreek.

ELIZE *van Vliets hand vattend.*

Neen, het kan niet waar zijn.

VAN VLIET.

Het is waar; ik ben eens gestruikeld...

VAN DER BURG, *heftig, na het papier gelezen te hebben.*

Het ontkennen zou ook niet langer baten. Voort van hier! Dank mijn goedertierenheid dat ik u niet aan de politie overlever; maar geef eerst het geroofde terug.

VAN VLIET.

Ik heb het niet, ik heb u niets ontvreemd.

V. D. BURG.

Ongelukkige, stel mijn geduld niet op de proef! Twee bank-

biljetten worden vermist, ze zijn door uwe handen gegaan; op mijn overige bedienden kleeft geen smet.

V. D. DOES *binnen komend.*

Gastheer!... Mijn God! wat is hier te doen?

V. D. BURG *tot v. Vliet.*

Geef terug wat ge mij ontnaamt...

VAN VLIET.

Bij God! wat ik zeide is de waarheid... O schuld die mij overal achtervolgt! (*wild*) Om dat ik eenmaal misdadig was, moet ik het ook nu zijn. (*om zich heen ziende*) O veroordeelt mij niet. Mijnheer Eugenius... (*dese treedt terug, even als al de anderen, behalve Elise*) Ik sta als een gevloekte in uw midden. (*wild*) Maar wat is dan toch mijn schuld? De menschelijke gerechtigheid heeft mij veroordeeld en ik heb geboet vijftien jaren lang. Gij tijgt mij een nieuwe misdaad aan... Voor God en mijn geweten, ik ben onschuldig!

V. D. BURG.

Voor vijftien jaar hebt ge dat zeker even eens getuigd.

VAN VLIET *woedend.*

Dat is gruwzaam gesproken, Mijnheer! Hebt gij het recht den steen op mij te werpen? Wat ik heb gedaan hebt gij nimmer kunnen beproeven. Ik ben gevallen maar ik heb mij weder opgericht. Weet gij wat dit is? Ik ben de maatschappij weder ingetreden die mij had uitgestooten. Zonder naam, want de naam dien ik bezat was geschandvekt. Zonder betrekkingen want de wet had ze mij alle ontnomen. En toch ik wilde door arbeid mijn brood verdienen. Ik heb spot en hoon verduurd; ik heb gezwegen, altoos gezwegen. En dat alles zou ik geduld hebben om weder bespot, om weder uitgestooten te worden. En door wien? (*van der Burg aanzijnde*) Neen, Mijnheer, ik zal niet zeggen wie gij zijt?

V. D. BURG.

Eugenius, haal de politie!

EUGENIUS.

Papa, ik bid u laat dien man gaan. Hij is oud en ellendig; laat hem het geld houden.

VAN VLIET.

Mijn God, mijn God! ook hij gelooft het!

EEN LAKEI *op den drempel*

Mijnheer, er is gediend. (*de muziek laat zich, op den achtergrond in de verte hooren.*)

V. D. BURG *tot den lakei op van Vliet wijzende.*

Laat hem het huis ruimen dadelijk. (*v. d. Does onder den arm*

nemend) Vergeef mij het schandaal waarvan je getuige bent geweest; aan tafel!

(Allen vertrekken behalven Elize).

VIJFTIENDE TOONEEL.

ELIZE, VAN VLIET.

VAN VLIET.

(Hij heft het hoofd langzaam op) Sta ik nog hier? *(Met de hand langs het voorhoofd voelend.)* Is het een droom geweest? Ik was straks zoo gelukkig en thands voel ik mij zoo diep rampzalig... O mijn hoofd!

ELIZE, *hem de hand op den schouder leggend.*

Ongelukkige!

VAN VLIET.

Het is dan werkelijk waar? Ze hebben mij weder uitgeworpen...! Al wat ik leed was vergeefs! En ik heb geleden!

ELIZE.

Wat zult ge nu doen?

VAN VLIET.

Gij stelt nog belang in mij? Onschuldig kind! gij rekent mij de schuld niet aan! Zijt gij niet bevreesd, dat ik u besmetten zal?

ELIZE.

Spreek zoo niet! — Wat zult ge nu doen?

VAN VLIET.

Ik weet het niet!... De waereld is ruim en het water is diep.

ELIZE.

Spreek zoo niet. Dat is vreeselijk. Kom bij mijne moeder...

VAN VLIET.

Neen, neen. Ik zou haar blik niet kunnen verdragen... Ik moet heen... uit dit huis...

DE LAKÉ, *op den drempel.*

Mijnheer heeft me gelast...

ELIZE.

Stil, stil. — Ziet gij niet in welken toestand de ongelukkige zich bevindt?

VAN VLIET.

Ik ga, ik ga...

(Hij waggelt naar den achtergrond. Elize neemt hem bij de hand en geleidt hem heen.)

III.

Een net, doch eenvoudig gemeubeld vertrek. MARIA VAN HEUVEL alleen, het hoofd op de hand leunende. Zij is een vrouw van veertig jaren; bleek, donker gekleed. Aan eene zijde van het vertrek hangt een schilderij met een zwart gordijn behangen.

EERSTE TOONEEL.

MARIA.

Een geboortedag is de mijlpaal op het pad des levens; bij elke verwijlt men een oogenblik en ziet men terug.... Achter mij zie ik slechts puinhoopen en verdorde bloesems... (*naar de bedekte schilderij starend.*) En toch, die terugblik is mij goed, al doet hij ook lijden. (*Zij gaat naar de schilderij.*) Dat het mij tot boete zij...! (*Zij schuift het gordijn weg.*) Vriend mijner jeugd... en nog immer geliefde!... Wat zeg ik, neen, gij moet mij een paria zijn...! (*Zij bedekt zich het gelaat met de handen. Er wordt aan de deur geklopt, zij schuift haastig het gordijn voor het portret.*)

TWEDE TOONEEL.

De vorige. DORUS met een grooten bloemruiker.

DORUS.

Is 't gepermitteerd, Jufvrouw?

MARIA.

Wel zeker, Mijnheer Dorus!

DORUS, *haar aanzieude.*

Juist als verleden jaar! (*het hoofd schuddend.*) Waarom zoo droefgeestig op je verjaardag? Ik wensch je geluk, Jufvrouw! met de vermeerdering van je jaren en aanvaard deze bloemen als een teeken mijner vriendschap. (*ter zijde.*) 't Is er uit, eer ik er om dacht. Ik had heel iets anders willen zeggen....

MARIA.

Ik dank je, goede vriend!

DORUS.

(*ter zijde.*) Wat is ze weer deftig! (*luid.*) Jufvrouw! je kamers bevallen me uitmuntend.

MARIA.

Dat doet me genoegen, Mijnheer Dorus!

DORUS.

Ik woon hier nu al een jaar en we hebben nog geen verschil gehad. Dat kunnen weinige kommensaals zeggen en ook weinige hospitaas.

MARIA.

Dat is zoo; maar wat bedoelt ge?

DORUS.

(*ter zijde*) Dat ze mij nóg niet begrijpt! (*luid.*) Dat pleit toch voor mijn goed humeur en ook voor het uwe. We hebben allebei een goed humeur en dit is vooral veel voor mij; want menschen, die een zittend leven leiden, willen wel eens knorrig van natuur zijn.

MARIA.

Zoo.

DORUS.

Ik ben het nooit, zelfs al zet de jongste bediende eens een verkeerden post in het Joernaal, zoodat ik een kontrapost moet maken. Ik ben nooit uit mijn humeur; ja toch, ik ben het op dit oogenblik... nu ik denk, dat ik een zoogenaamd oud vrijer ben.

MARIA.

Hindert u dat? Velen die het niet meer heeten, wenschen het te kunnen worden.... Zoo ziet men, — nergens tevredenheid, niemand is voldaan.

DORUS.

Zoudt U het dan zoo gelukkig vinden, dat ik een oud vrijer bleef?

MARIA.

Ik zal mij wel wachten dat te zeggen.

DORUS.

Mij heeft nog nooit iets gescheeld. Zonder mooi te wezen, kan men toch knap zijn — U raadt mij het huwelijk af? Zoo'n mooi weêuwjen zou het mij afraden! U bent wel een exceptie op den regel.

MARIA.

Ik raad u niets af, goede vriend!

DORUS.

(*ter zijde*) Ze is dan verduiveld deftig. Ze is koud als ijs.

(*luid.*) Dus raadt U het mij niet af? U hebt het zoet van het huwelijk óók gekend...

MARIA, *pijnlijk.*

Juist, Mijnheer Dorus! juist. U hebt me straks gezegd, dat de kamers u bevallen... Het jaar is bijna om. U wilt ze dus weér inhuren?

DORUS.

Zeker, zeker, Jufvrouw Maria! En.... als 't kon.... woù ik er deze wel bij hebben. —

MARIA.

Mijnheer Dorus! (*glimlachend.*) Een beleefde manier om mij het huis uit te drijven.

DORUS.

Neen, Jufvrouw! dat meen ik niet. Ik zoù juist willen hebben, dat U de meesteresse bleeft, geheel de baas. (*ter zijde.*) Als ze me nu niet begrijpt, dan leert ze me nooit verstaan. —

MARIA, *ernstig.*

Ik zoù niet weten, hoe ge dit zoudt inrichten, Mijnheer! Als de tegenwoordige schikking u bevalt, en dat doet ze zoo als ge zelf gezegd hebt, dan moesten we ons daaraan blijven houden. Wie weet, of voor beide partijen eene verandering goed zoude zijn.

DORUS.

(*ter zijde*) Dat is, geloof ik, een blaauwtjen! (*luid.*) Jufvrouw!....

MARIA.

Ik zal zoo vrij zijn u van middag de nieuwe huurceel boven te sturen. Wat wilt U eten? —

DORUS *staart haar een oogenblik zonder spreken aan.*

Eten....? In een plechtig oogenblik als dit van eten te spreken! (*zacht.*) Ze is van marmer. (*luid.*) Jufvrouw Maria! ik heb een aardig stuivertjen opgespaard en ik heb konnekties.

MARIA.

Zooveel te beter voor u, Mijnheer!

DORUS.

(*ter zijde*) 't Is of ze warmer wordt (*luid.*) U spraakt straks van eten. — Dat herinnert mij, dat ik een verzoek aan u heb, een nederig verzoek. Ik woù van avond een partijtjen geven; ik heb er eenige kennissen op gevraagd en ik woù, dat dejarige mij de eer aandeed.... er komen natuurlijk meer dames...

MARIA.

Ik zeg u dank voor uwe beleefdheid.... maar ik weet niet, of ik zal kunnen.

DORUS.

Kom zoo laat als U wilt, mids tijdig genoeg om meê te kunnen soepeeren. — Het zoû mij razend spijten, als U niet kwaamt, want om u de waarheid te zeggen, het partijtjen is ter uwer eere. (*ter zijde.*) Als er wat wijn gedronken is, gaat het zeker vlotter.

MARIA.

Werkelijk ik kan u niets belooven, Mijnheer....! ja... ik meen het bepaald te moeten...

DORUS.

Niet afslaan, niet afslaan; hou het nog wat in bedenking.

Ik kom van middag uw antwoord halen. Als U het weigert, dan hou ik het er voor, dat U mij niet moogt lijden en dan, dan zeg ik nog alles af, want zelfs mijn koude tulband, dien ik al heb laten bakken en die mijn lievelingskostjen is, zoû mij dan niet smaken. Nog iets.... Zoudt U me wel deze kamer ten gebruike willen afstaan voor van avond? Alleen maar om er de hoeden en de jassen neêr te leggen....

MARIA.

Deze kamer niet, maar de zijkamer is tot uwe dienst. (*Elize ziende, die de deur op den achtergrond opent.*) Dag, Elize! (*Zij gaat haar te gemoet.*) Hoe gaat het, mijn kind!

DORUS.

(*gebelgd*) Mij laat ze staan. Die vrouw heeft geen gevoel.... Daar slaat het tien uur.... (*hij haalt zijn groot zilveren horologie te voorschijn.*) Dat is me nog nooit gebeurd! om tien uur nog hier... (*zich tot moeder en dochter wendend.*) U zult niet kwalijk nemen; maar het is mijn tijd.... of liever, ik neem het mijzelf kwalijk, dat het mijn tijd is... Tot van avond, Jufvrouw Maria!

MARIA.

Tot het genoegen van u te zien, Mijnheer!

DORUS gaat naar den achtergrond, doch keert ter halve wege. Wat ik nog zeggen woû.... Als Mejufvrouw, uwe dochter, plezier heeft meê te komen....

MARIA.

Dat zal niet gaan. — Hebt gij ons nog iets te zeggen, Mijnheer!

DORUS.

Niets... Mevrouw.... Mejufvrouw wil ik zeggen. Dienaar, dames! (*hij maakt eene stijve buiging en vertrekt.*)

DERDE TOONEEL.

De vorigen, zonder Dorus.

ELIZE.

Moeder! lieve Moeder! Wees in dit nieuwe jaar van uw leven gelukkig... als het zijn kan opgeruimder dan in het vorige. Kon ik maar alle dagen bij u zijn en u altijd vertellen, hoe lief ik u heb.

MARIA, *haar aanstarende.*

Gij zijt immers te vreden in uwe betrekking, Elize?

ELIZE.

Waarom vraagt U mij dat? Zoû ik niet? Hebt U mij niet gezegd, dat ik de wereld moet leeren kennen, al viel het mij ook in den beginne zwaar...

MARIA.

En het valt je zwaar?

ELIZE.

Ik zoû wel geen verwend kind moeten zijn om daarop neen te kunnen zeggen... Bij wie zoû ik mij zoo gelukkig kunnen voelen als bij u? Maar ik weet dat U mij bederft... Ik moet zelfstandig leeren worden, niet waar, moeder! en dat zal ik worden, door te wonen onder geheel vreemden....

MARIA.

Gehel vreemden? Ik kan denken, dat je geen moederzorg, geene moedertiefde in 't huis eens vreemden vindt, maar toch vriendschap, maar toch achting? Elize! vermoed ik wel, heb ik geen gelukkige keus voor u gedaan?

ELIZE, *het gelaat aan den boezem**harer moeder verbergende.*

U kunt niet anders dan een goede keuze doen.... Het ligt zeker aan mij. —

MARIA.

Onderzoek u-zelve. Mijnheer van den Burg meen ik te kennen als een braaf mensch. De wereld roemt hem als een steun der armen. — Kind! ik moet u waarschuwen tegen hoovaardij en eigenliefde. Ik weet hoe diep rampzalig zij maken. Zie mij aan, Elize! Je moeder is eenmaal rijk geweest en de hoovaardij en eigenliefde hebben haar niet alleen arm, maar diep rampzalig doen worden.... Onderzoek dus u-zelve. In Mijnheer van den Burg kunt ge mij niet terugvinden.... Gij hebt slechts éene moeder; maar die moet u eenmaal verlaten, — zij het spade!

ELIZE.

Spreek mij niet van sterven, moeder! Hoe somber bent U gestemd. Waarom zit U weder in dit vertrek, waar dat zwarte kleed zoo iets doodsch geeft aan alles? Maar ik herinner mij, het is uw verjaardag en dan zijt gij 't gewoon.

MARIA.

Maak u gemeenzaam met het denkbeeld, dat ik u eenmaal verlaten moet en dat ge alzoo vóór dien tijd de waereld moet hebben leeren kennen. Maar ik wil toch niet, dat u de proeve te zwaar zij. Vraag u-zelve af, of ge ook te veel van een vreemde heb geeischt....?

ELIZE.

Ik kan u alles niet verhalen, ik voel mij daar zoo dikwijls gekrenkt. — Ik weet niet, moeder, of het uit hoogmoed voort-spruit, maar ik kan 't niet denken.... Hoe veel verschild de zoon van den vader...!

MARIA, *haar scherp aanziende.*

De zoon? Hij is zeker vriendelijk, voorkomend jegens u?

ELIZE.

Hij is zoo kiesch in ieder woord... Hij is zoo goed, moeder! Hij is de hoop van zijn vader en dat verdient hij te zijn. —

MARIA.

Het is beter, Elize! dat ge eenigen tijd bij mij blijft, en ik u dan bij eene andere familie zoek te plaatsen. Misschien, dat het u beter zal zijn, waar ge een vrouw des huizes vindt, of-schoon ik vroeger het tegendeel dacht....

ELIZE.

Moeder! gij verdenkt mij... en misschien niet ten onrechte... Maar hij heeft mij beloofd hier te komen.

MARIA.

Wie mijn kind? Wie?

ELIZE.

Moeder! ik moet voor 't eerst verdragen, dat ge mij een oogen-blik verdenkt. Alles zal u worden opgehelderd.... En als ik dan denk, dat ik u eenmaal al uw moeiten en zorgen zal kun-nen doen vergeten.... Moeder! wij zullen gelukkig zijn.

MARIA.

Ik vrees meer dan ooit het tegendeel, Elize! Hebt ge Mijn-heer v. d. Burg ook reden gegeven om u koel en koud te be-jegenen; hebt gij ook te vaak troost gezocht bij zijn zoon? Gij bloost?

ELIZE.

Moeder! oordeel zelve over Mijnheer van den Burg. U zult

vernomen hebben wat er voor eenige dagen op de groote partij in zijn huis is voorgevallen. Mijn hart zegt mij, dat de arme van Waveren medelijden en geen afschuw had moeten verwekken....

MARIA, *ontsteld.*

Wat zegt ge? Ik heb er van vernomen! Een bediende... is weggejaagd ... (*met inspanning*). Heette hij van Waveren?

ELIZE.

Ja, moeder! wat deert u?

MARIA.

(*schuchter*) Hebt gij hem gezien?

ELIZE.

Wij waren vrienden geworden.... Er was iets dat mij aantrok....

MARIA, *naar de bedekte schilderij starend.*

(*zacht*) Mijn God!

ELIZE.

Wij moeten ons zijner aantrekken. De arme verstootene! Gij moet hem leeren kennen, Moeder!

MARIA, *met afschuw.*

Neen, neen.

ELIZE.

U ook al besmet met het vooroordeel. .? Neen moeder, daarvoor denkt U te edel.

MARIA *zich aan de tafel vasthoudend.*

Gij weet niet wat ge zegt. (*ter zijde*) Dat schilderij moet weg. Hij moet wel veranderd zijn, dat zij hem niet heeft herkend, want het portret heeft zij toch gezien.

ELIZE, *de armen om haar hals slaande.*

Wat staren uwe oogen, lieve Moeder! op die zwarte doek? Neem haar weg; ik verras u zoo dikwijls in een sombere stemming en ik geloof, dat die er aanleiding toe geeft.

MARIA, *pijnlijk glimlachend.*

Bijgeloovige!

ELIZE.

Mag ik de doek afnemen?

MARIA.

Laat dat, Elize! (*kalm*) Ik kan nu eenigzins uwe verhouding jegens Mijnheer v. d. Burg begrijpen.... Gij gaat niet weder naar zijn huis; gij blijft hier.

DE MELD, *door een reet van de deur.*

De jonge Mijnheer van den Burg.

VIERDE TOONEEL.

De vorigen. EUGENIUS.

EUGENIUS.

Heb ik het genoeg Mejufvrouw van Heuvel te spreken?

MARIA.

Om u te dienen, Mijnheer! Waaraan heb ik de eer van een bezoek te danken, dat mij zoo geheel ongewoon en tevens zoo onverwacht is?

EUGENIUS.

Ongewoon, zeker, Mejufvrouw! maar onverwacht? Ik bemerk dat mejufvrouw, uwe dochter, hare belofte van te zullen zwijgen wel trouw heeft vervuld.

MARIA.

Ik wist niet, dat mijne dochter het voordeel had eene kennismaking te hebben aangeknoopt, die haar tot zulke beloften jegens hare moeder konde verbinden.

ELIZE.

Moeder! spaar mij dien straffen blik: ik ben niet zoo schuldig als U denkt.

EUGENIUS.

Mejufvrouw! de kennismaking, waarop U doelt, kan zelfs door eene moeder niet worden gewraakt. Ik leerde uwe dochter ten huize mijns vaders kennen. Het was niet de hartstocht van een oogenblik, die mij uwe dochter nader bracht, maar de genegenheid, opgewekt door hare minnelijke hoedanigheden, die ik in het huiselijk verkeer mocht leeren kennen. Ik meende, in het belang van ons beiden, onze wederzijdsche genegenheid te moeten geheim houden, totdat ik mij als advokaat had gevestigd; doch de vermaning van een man, dien ik een oogenblik hoog heb geschat en aan wiens uitznemend verstand ik nog niet twijfel, deed mij besluiten een stilzwijgen te verbreken, dat Elize zwaar zoude vallen en mijne wenschen verkeerd zou doen beoordeelen. Ik neem daarom de vrijheid de moeder mijner Elize te verzoeken met hare goedkeuring onze voorloopige verbintenis te bekrachtigen. —

MARIA, *statig.*

Hoe vereerend, Mijnheer van den Burg! uwe keuze ook zij, kan ik bezwaarlijk die goedkeuring verleenen. —

ELIZE, *haar naderend.*

Moeder!

MARIA.

Welkom zoû mij eene verbintenis zijn, die het geluk van mijn kind zoû kunnen verzekeren, maar deze kan het niet... Gij zijt jong, Mijnheer! Gij zijt in een leeftijd, waarin men aan de edelmoedige opwellingen van het hart eer gehoor geeft, dan aan de koude berekeningen van het hoofd; waarin men zoo licht alle verschil van standen wegdroomt en met eene gelijkheid dweept, die men in rijperen ouderdom maar te zeer geneigd is weder te verwerpen... Mijne Elize is niet in denzelfden stand opgevoed met u, Mijnheer! en ofschoon zij het lot, dat gij haar bereiden wilt, volkomen waardig mocht zijn, ik mag niet toelaten, juist omdat ik haar ken, omdat ik haar waardeer, dat zij in een kring wierd gevoerd, waarin zij niet ontvangen, maar slechts geduld zoude worden.

EUGENIUS.

Mevrouw! mijne echtgenote zal ik weten te doen eerbiedigen! —

MARIA.

Ook door uw vader, Mijnheer?

EUGENIUS.

Mijn vader wil het geluk van zijn zoon; hij kent mijn karakter en zal niet wenschen mij te dwingen.

MARIA.

Omdat gij, zijn eenigst kind, de drager van zijn naam, het hém kunt doen, door hem aan te vallen op de zwakste plaats — zijne ouderliefde! Neen, Mijnheer! niet door een twist tusschen vader en zoon moet een dergelijke verbintenis worden ingewijd. De prijs, waarvoor de echtgenote werd gekocht, zoû den zoon later te hoog blijken, en wie zoû dan het offer zijn? Mijn kind.

EUGENIUS.

Maar als mijn vader zelf bij u verscheen om de hand uwer dochter voor zijn zoon te vragen?

VIJFDE TOONEEL.

De vorigen. De oude heer v. D. BURG.

v. D. BURG, *de kamer dristig binnentredend; tot Eugenius.*

Ik had vernomen, dat ge hier waart. Mij verrast je beleefdheid, om Mej. van Heuvel met haar geboortedag te gaan gelukwenschen... Het doet mij leed, Dames! het zeker aangenaam onderhoud te moeten storen; maar de tegenwoordigheid van mijn zoon wordt dringend elders vereischt. Eugenius! ik heb belet

laten vragen bij freule Emmy van Wadestein (*hij ziet Elize daarbij aan*). Ik zag gaarne, dat ge op het oogenblik derwaards gingt. Mijn rijtuig staat voor de deur. Ik zie met genoegen, dat ge u gekleed hebt en maak er dus uit op, dat ge u op zulk een bezoek hadt voorbereid.

EUGENIUS.

Maar, Papa! het was mijn stellig voornemen om niet naar de freule te gaan. —

V. D. BURG.

Die verandering in uwe voornemens is wis aan vreemden invloed dank te weten! Heeft men ook gronden weten aan te voeren, waarop de minderjarige zijn verzet jegens zijn vader zoû kunnen vergoelijken? Ik ben zeer verlangend ze te leeren kennen, Mejufvrouw van Heuvel!

MARIA, *hoog*.

Mijnheer! ik meen u het recht niet gegeven te hebben, mij van zulk eene handelwijze te verdenken. (*tot Elize*) Ga, mijn kind! de woorden, door Mijnheer van den Burg gesproken of nog te spreken, zijn zeker niet geschikt om door u te worden aangehoord. Droog uwe tranen; Mijnheer van den Burg mag ze niet zien vloeien. — Mijnheer zoû de taal der droefheid verkeerd kunnen verstaan.

EUGENIUS.

Elize!... tot weêrziens.

ZESDE TOONEEL.

De vorigen, zonder Elize.

MARIA *tot Eugenius*.

En nu, Mijnheer! mag ik tot u spreken, zooals ik verplicht ben. Ik heb de eer niet verzoekt van uw hier-zijn; ik heb haar echter niet kunnen weigeren, omdat de wellevendheid het verbod; thands echter verzoek ik u, in tegenwoordigheid uws vaders, mijn huis te verlaten, en het niet weder te betreden, dan aan de hand uws vaders....

EUGENIUS.

Maar dat is hard, Mevrouw!

MARIA.

Als ge mijne dochter waarlijk lief hebt, als ge mij uwe achtting niet ontzegt, zult ge aan mijn verzoek voldoen.

EUGENIUS.

Ik ga, Mevrouw! Vader! ik ga, omdat de moeder van Elize het beveelt... (*hij gaat haastig heen.*)

ZEVENDE TOONEEL.

MARIA, V. D. BURG.

V. D. BURG, *op een stoel nedervallend.*

Mijn God! wat gejoel voor een niets! (*hij krijgt een zakboekjen uit zijn zak en ziet het in.*)

MARIA.

Voor een niets? Maar ja, ik kan denken, wat Mijnheer van den Burg een iets noemt. Welaan dan, eerst over dat iets, namelijk geld. Ik had u vriendelijk verzocht om een integraal voor mij te verkoopen... Hebt gij dat gedaan?

V. D. BURG.

Wel neen; ze staan te laag; ge zoudt er te veel op verliezen....

MARIA.

Het zij zoo, maar ik heb geld noodig; van daag meer nog dan gister. Ik verzoek u thands twee stuks voor mij te verkoopen...

V. D. BURG.

Goed, goed....

MARIA.

Of liever verzoek ik u mijn effekten terug. Er zijn er zoo weinig, dat ik ze zelf wel bergen kan.

V. D. BURG.

Gij wantrouwt mij? Gij wantrouwt de firma v. d. Burg en Co.?

MARIA.

Beteekent het wantrouwen als men zijn eigendom terug vraagt?

V. D. BURG.

Het is wel, het is wel.... Ge zult je stukken terug hebben... Het is ook beter, want ik kan me niet langer met die bagatellen belasten (*opstaande*). Ik heb haast...

MARIA.

Sprekten wij echter thands niet meer over geldzaken, maar over dat... niets...

V. D. BURG.

(*luid*) Die verbintenis kan nooit plaats hebben.

MARIA.

Ik ben de eerste geweest, die het uw zoon heb verzekerd.

V. D. BURG.

Uwe grootmoedigheid verwondert mij. (*haar aanstarend*) Die verbintenis kan voor u toch niets verwerpelijks hebben.

MARIA.

Zij is mij te vereerend, Mijnheer! De familie van den Burg - het is genoeg bekend - behoort tot een kring, wien het mij noch mijn kind voegt binnen te dringen.

V. D. BURG.

En op dien grond hebt gij die verbintenis afgeslagen? Maar dien grond zullen mijn zoon noch uwe dochter billijken; beiden zullen het ouderlijk gezach trotseeren...

MARIA.

Mijn dochter is geleerd het te verbieden.

V. D. BURG.

Ik wil andere waarborgen, Mejufvrouw! en ik kan ze vinden.

MARIA.

Mijnheer! die toon verwondert mij.

V. D. BURG.

Ik wil andere waarborgen, zeg ik u. Die verbintenis is onmogelijk, omdat de vader uwer dochter geschandvlekt is.

MARIA.

Wat zegt ge...? (*zij zijgt neder in haar stoel*) Maar dat is...!

V. D. BURG.

Ik heb het extrakt vonnis gelicht en ontdekte daarbij, dat van Waveren een vrouw heeft bezeten, die een anderen naam met koninklijke bewilliging aannam. Het kostte mij weinig moeite uit te vorscheen, welken. Mijn zoon zal mij begrijpen, indien ik hem meld, dat de man, dien hij uit mijn huis heeft zien weg jagen....

MARIA.

Niet meer, niet meer...! De arme, de ongelukkige! Maar gij hebt hem toch niets gezegd? Maar gij hebt mijne dochter toch niets doen blijken? (*oprijzende*) Mijne dochter mag de schande haars vaders nimmer vernemen... Daarom is die, is elke verbintenis wellicht onmogelijk... Leert ge mij nu beter begrijpen, Mijnheer van den Burg!

V. D. BURG.

Niet die hartstocht, Mejufvrouw! Kalmt in alles... Zoo als de kwade waereld wil, hebt ge vroeger als Mevrouw van Waveren het verschil van standen niet klein geacht...

MARIA.

Mevrouw van Waveren is gestorven, Mijnheer! Waarom haar de rust van het graf misgund? Andwoord mij, hebt gij uw zoon

mijn geheim ontdekt? Hebt gij mijne dochter in zijn oog geschandvlekt?

V. D. BURG.

Ge denkt dus ook, dat zij het voor hem zoü zijn, indien ik het hem ontdekte? Dat stelt mij eenigermate gerust, want het waarborgt mij uwe toestemming in hetgeen ik u moet voorstellen. Mijn zoon moet uwe dochter nimmer wederzien; maar gij, noch ik, kunnen dit beletten, zoo lang uwe dochter niet verklaart van hare liefde genezen te zijn en ten minste gedurende eenigen tijd zich wil laten welgevallen door een ander te worden aangebeden....

MARIA.

Mijnheer!....

V. D. BURG.

Bedaar, hoor mij ten einde. Ik zeg immers: slechts gedurende eenigen tijd. Wie weet, of daaruit met ter tijd geen ernstige verbintenis kan voortspruiten; eene verbintenis, waartegen geene zulke bezwaren, als de tegenwoordige, bestaan.

MARIA.

Nooit; dat is een laaghartig middel.

V. D. BURG.

Vergeet niet, dat het mij slechts één woord behoeft te kosten om mijn zoon te doen afzien van uwe dochter; en als ik dat woord uitspreek, dan zal ik het openlijk doen, opdat de wereld mij hoore en mijn goed recht, om zóo te handelen, inzide.

MARIA, *met inspanning, na eene pauze.*

Welnu, indien gij dit kunt doen, zoo doe het... ik wil mijn kind niet onteeren.

V. D. BURG.

Ik neem dien maatregel niet dan in het uiterste. Mijn geweten zal mij vrij spreken. Noodzaak er mij niet toe...! Want weet ge, wat daar meê gepaard gaat? De inhechtenisneming van hem, die onder een valschen naam mijn huis is binnengedrongen en zich vergrepen heeft aan mijn eigendom....

MARIA.

Dat is niet waar, dat kan niet waar zijn.

V. D. BURG.

Ik spaarde hem om uwentwil....

MARIA.

Gij wilt mij vrees aanjagen... gij wendt daartoe alle middelen aan, tot de laagste, tot de onreinste. Mijnheer! gij vergeet, dat hij, die eens mijn echtgenoot was, door de wet van mij voor eeuwig is gescheiden, dat hij mij niets meer is...

V. D. BURG.

Het eerste vermoedde ik, het laatste niet. Ik bewonder de gemakkelijkheden, waarmee gij aan de wet kondet gehoorzamen.

MARIA.

Dat is gruwzaam.... Gij maakt misbruik van uwe overmacht tegenover eene vrouw. Uwe hairen grijzen, even als de mijne! Voor ons beiden is het een teeken, dat de oogsttijd nadert, waarin door de wanne het kaf van het koren zal worden geschild....

V. D. BURG, *gehaast.*

Ik weet wat ge zeggen wilt.... In de laatste preek werd mij het zelfde verzekerd. (*zachter; haar hand vallend*) Ik moet handelen, zoo als ik handel. (*bewogen*) Drijf mij niet tot het uiterste. Indien ik het aangrijp, dan hebt gij het zelve geweld.... Geloof mij, ik moet zoo handelen.... Ik wil het geluk van mijn zoon, zijn roem....

MARIA, *hem doordringend aanstarend.*

En uw eigen belang. Ik begrijp u, Mijnheer! Uw zoon is uw grootste, zoo niet uw eenigste schat, waarmee ge woekeren wilt, zij het ook ten koste van alles wat de weduw bezit. De firma van den Burg moet gered worden, en geen te hooge prijs kan daarvoor worden betaald....

V. D. BURG.

Mejufvrouw, zachter! Ik gaf u geene aanleiding om zoo iets te onderstellen. Ik wil zulk een vermoeden zelfs niet hooren fluisteren, verstaat ge? Mijn vermogen is zelfs verdubbeld....

MARIA.

Het zoude mij genoegen doen, ook om mijn klein eigendom dat ik u heb toevertrouwd.

V. D. BURG *wendt het hoofd een oogenblik af; dan gehaast.*

Ik ben gewoon mijne zaken met spoed af te doen... Uw antwoord!

MARIA.

Ik heb het u gegeven, Mijnheer!

V. D. BURG, *zich gereed makende te vertrekken.*

Welnu... (*na zich bedacht te hebben*) Ik zal u bedenktijd geven tot morgen.

(*Hij gaat heen. Zoodra Maria zich alleen weet, zinkt zij neder en barst in tranen uit.*)

ACHTSTE TOONEEL.

De vorige, ELIZE.

ELIZE.

Ik heb hem hooren vertrekken.... Moeder! wat heeft die man u gedaan?

MARIA, *hare tranen droogend, bedaard.*

Laten wij dit vertrek verlaten, mijn kind! Ik ga naar mijne kamer... laat mij daar alleen, Elize!... Ik heb de eenzaamheid noodig. *(beiden gaan af).*

NEGENDE TOONEEL.

Het tooneel verandert in een ander vertrek. Het is half duister geworden. Eene deur ter linkerzijde en een op den achtergrond.

DORUS, *van buiten roepend.*

Mietjen, laat de heeren maar boven komen; verzoek ze de jassen in de benedenkamer af te doen... *(Eenige kantoorbedienden in hun zondaagsehe kleeren, door de meid gevolgd, komen binnen en ontdoen zich daar van hunne jassen en parapluies. Onder de gasten merkt men Joris op. Zij gaan allen weder heen om naar boven te gaan.*

TIENDE TOONEEL.

JAKOB TOL *tot Mietjen, opkomend.*

(Fluisterend) Ik hoor, dat Mijnheer Lindeman van avond hier is; verzoek hem even beneden te komen, je moet het hem in het oor fluisteren, hoor je.

ELFDE TOONEEL.

De vorige, daarna JORIS.

JAKOB, *in zichzelf.*

Het wordt tijd, dat ik den man eens opzoek... *(Joris ziende, die schoorvoetend nadert)* Goeden avond, vriend Lindeman!

JORIS.

Wie...? Mijnheer Tol... u hier?

JAKOB.

Het schijnt je te verwonderen. Ik verlangde je te zien: ik heb geld noodig.

JORIS.

Hoe zou ik u daaraan kunnen helpen? (*angstig*) Zachter... de muren hebben hier ooren.

JAKOB.

Och kom! leg je bijgeloof af, Vriend! Ik zeg je, dat ik geld noodig heb; en ik weet, dat het je weinig kost om het mij te bezorgen.

JORIS.

Weinig kost...? Heb medelijden, niet met mij, ik ben het niet waard, maar met mijn vrouw en kinderen.

JAKOB.

Medelijden! Wel man! je bent op den weg om fortuin te maken. Ik geloof, dat niemand het vroeger in zijn hersens had gekregen om jou geld te vragen.

JORIS.

Dat is waar; toen was ik eerlijk man. Heb ik je de helft niet gegeven van mijn eersten... diefstal. Is dat geld al doorgebracht? Ik had het noodig voor vrouw en kinderen. Ik heb er geen cent van gebruikt. Ik had willen sparen om het terug te geven.

JAKOB.

Je bent een vroom man. Je hadt liever alles alleen willen houden. Als ik blind was geweest, dan was 't je zeker gelukt; of als het maar niet je eerste heldenstuk was geweest. Man! je stondt te bibberen als een, die voor het eerst wordt geknipt. Ik heb weinig tijd, kameraad! ik moet morgen vijftig gulden hebben, niet meer in bankjes, hoor! maar liefst in klinkende specie; ik heb iets tegen het wisselen in 't groot.

JORIS.

Maar ik weet niet... (*zich vermannend*) Ik kan het niet doen.

JAKOB.

(*hem strak aanstarende*) Niet? Je kunt niet, dat wil zeggen, je wilt niet...?

JORIS.

Dat zeg ik niet... O, ik kan niet meer weigeren; ik heb mij aan Satan verkocht.

JAKOB.

Ik hoor iemand den trap opkomen. Ik moet je nog iets vertellen, beste vriend!

JORIS.

Kom schielijk meê, hier naast. (*zij gaan*)

TWAALFDE TOONEEL.

VAN VLIET. *Hij houdt het hoofd diep gebogen; zijne kleeding is armoedig.* MIENTJEN, daarna DORUS.

VAN VLIET *opkomend, tegen de meid.*

Is Mijnheer Dorus nu te huis?

MIENTJEN *hem met achterdocht aanzien.*

Ik weet niet of Mijnheer wel voor allen... Hoe is je naam?

VAN VLIET.

Mijn naam? Zeg Mijnheer, dat een vreemdeling hier wacht.

DORUS, *den trap afkomend.*

Joris! waar blijf je zoo lang? (*van Vliet ziende*) Wie hebben we daar? (*tot Mientjen*) Laat je maar iedereen in...?

VAN VLIET.

Bestraf haar niet, Mijnheer! Ik heb mijn naam niet genoemd. Mag ik u even alleen spreken?

DORUS.

(*tot Mientjen*) Als ik je noodig heb zal ik je roepen. (*zij gaat heen*) Maak het kort; je zult begrijpen, dat ik je niet lang kan te woord staan.

VAN VLIET.

Ik begrijp het, Mijnheer! ik kwam u verzoeken... (*zijn kniën knikken*)

DORUS, *zachter.*

Neem een stoel.

VAN VLIET.

Ik dank u voor dat woord. (*hij zit een oogenblik stil*)

DORUS, *bewogen.*

Arme man! Je hebt zwaar misdreven; maar je boet er wél voor.

VAN VLIET *oprijzende, met kracht.*

Geloof ge die lasterlijke aantijging dan nog? Ik heb jegens uw patroon niets misdaan. Ik kan hem in de oogen zien en hij zal ze 't eerst nederslaan. Hij heeft mij gruwzaam beledigd; volg hem daarin niet na.

DORUS.

Ben je hier gekomen om het schandaal in mijn huis te herhalen? Ik ben er op gewapend, man! neem je in acht.

VAN VLIET.

Dat ik dit verdragen moet...! Was het niet beter geweest, dat ik als lafaard den dood had gezocht, om den strijd met het leven te voorkomen... Hits mij niet aan tot woede...

DORUS, naar de deur tredende.

Mien!

VAN VLIET. *bedwaard.*

Reken mij die woorden niet aan, Mijnheer! Ik vergat mijn toestand; het minst van allen voegt het mij, dus tegen ú te spreken, want ik nader u met een verzoek. Ik ben zonder bestaan... Ik heb een andere betrekking gezocht; ik maakte geen aanspraak meer op mijn vorigen rang. Overal stoot men mij evenwel terug. Slechts bij één kan ik als looper geplaatst worden; maar dan moet ik een bewijs hebben; dat ik mijne vorige betrekking goed heb waargenomen. Geef gij mij dat bewijs.

DORUS.

Een bewijs van goed gedrag? Weet ge wel, dat ik spaarzaam ben met dat te geven, want eigenlijk kan men zelfs op zijn oudsten vriend niet aan. Weet ge wel, dat ik zelfs bezwaar zou maken om het voor den trouwen Joris te doen, en de man is al vijftien jaar mijn konfrater... Ik mag het niet doen — ik kan het niet doen... Aan een kantoorlooper moet veel tevertrouwd worden; ik zou mijn goeden naam in de waagschaal stellen... Neen, dat kan ik niet doen...

VAN VLIET.

(*gesmoord*) Mijn laatste hoop...!

DORUS.

Het doet mij tot in mijn ziel leed, dat ik het niet doen kan. Het spijt me, dat ik 't iemand, die aan denzelfden lessenaar gezeten heeft, moet weigeren... (*hij heeft zijn beurs uitgehaald en stopt van Vliet een geldstuk in de hand*) Dáar!

VAN VLIET *het latende vallen.*

Een aalmoes...!

DORUS.

Nog trotsch bij al die ellende! (*Joris ziende, die de zijdeur zachtkens heeft geopend*) Ben je daar eindelijk? Ik heb overal naar je gezocht... Waar ben je toch heen gedwaald?

JORIS, *stamelend.*

In het donker wist ik de deur niet te vinden.

DORUS.

Kom meê naar boven... (*tot van Vliet*) Je kunt niet hier blijven... Arme man!... Maar ik kan niet doen, wat je mij vraagt.

VAN VLIET.

Ik zal gaan.

JORIS.

Ik zal hem uitlaten. Ik heb nog iets met hem te spreken. Mijnheer Dorus! ik kom straks bij u...

DORUS.

Zoo als je wilt.

*(hij gaat heen.)***DE TIENDE TOONEEL.**VAN VLIET, JORIS, *daarna* JAKOB.JORIS, *fluisterend.*

Mijnheer Tol.

JAKOB.

Eindelijk verlost... Ba, wat is het donker. .!

JORIS, *van Vliet wenkende, voor wien hij de oogen neder slaat.*Wilt gij mij volgen? *(fluisterend)* Kan ik iets voor u doen?JAKOB, *nader tredend.*

Heb ik het mis of wis... van Vliet! welkom... We hebben elkaâr in langen tijd niet gezien...

VAN VLIET.

Laat mij gaan...

JAKOB.

Waarheen?... *(tot Joris)* Laat ons een oogenblik alleen. Wacht buiten. *(Tot van Vliet)*. Is 't niet een dwaasheid om gebrek te willen lijden, terwijl je 't goed kunt hebben. Zie mij aan. Wie is de bedelaar van ons tweeën. En jij bent zooveel knapper dan ik...!

VAN VLIET.

Laat mij, Jakob!... *(in zichzelf)*. Kracht, om den verleider te weêrstaan!

JAKOB.

Kom meê. Ik heb goeden wijn, die je op zal frisschen. Je hebt een verkwikking noodig. Ik wil je tot niets verplichten... Ik heb deernis met je ellende. De zoogenoemde brave menschen laten je alleen staan, de deugniet - zoo heb je mij eens genoemd, weet je 't nog? - de deugniet wil je ondersteunen...

VAN VLIET, *hem krampachtig de hand vattend.*

Wilt ge mij ondersteunen? Meent gij 't waarlijk? Jakob! ik volg je...

JAKOB.

Joris! licht ons uit.

IV.

EERSTE TOONEEL.

Een klein kamertjen, door Jakob Tol bewoond. Ellendig gemeubeld. Een houten tafel; eenige stoelen. Bij het opgaan der gordijn is JAKOB TOL in gesprek met een politie-agent, als burger gekleed.

JAKOB.

Als ik niet kreupel geweest was, zou ik zelf bij Mijnheer den Kommissaris gekomen zijn. Ik vind het wel beleefd van Mijnheer den Kommissaris om iemand bij mij te zenden. Ik wou, dat ik in de gelegenheid was u iets te kunnen aanbieden, maar U ziet, geen blind paard zou hier schade doen. Ik hoop, dat Mijnheer de Kommissaris mijn weekgeld een beetje zal verhoogen...

DE AGENT.

Ik wou wel iets naders van je hooren over de bewuste zaak.

JAKOB.

Ik sluip zoo hier en daar, en ze mogen me overal nog al lijden... Ik heb nog al goede kennissen; en zoo ben ik te weten gekomen, dat er iets op til is en nog wel iets groots... Laat het heilige officie zorgen, dat ze van avond, klokkenslag zeven ure, in het kantoor van Mijnheer van den Burg een paar fiksche armen heeft, dan zal ze eene kostbare vangst doen.

DE AGENT.

Wat is daar te doen?

JAKOB.

Dat 's, met verlof, mijn geheim. Klokkenslag zeven, hoor je en niet vroeger; want dan bracht je te vroeg den schrik onder

de roofvogels. Daar ligt heel wat baar geld op kantoor, en ik ken een komplotjen, dat er zin in heeft.

DE AGENT.

Ik ga er verslag van doen. De politie houdt je in het oog....
(*de agent vertrekt.*)

TWEDE TOONEEL.

JAKOB, *alleen.*

Wat zei de vent? Houdt de politie mij in het oog? Dat 's lief van de politie! Ik krijg hoe langer hoe meer genoeg in mijn ambacht.... Het mes snijdt aan twee kanten. Opgepast voor van avond! Om zeven uur zal ik er hen beiden naar toe zenden, maar om zes ure zal ik zelf er eerst inspektie gaan houden. De goede Julfert zal er voor boeten.... Ik heb hem nu al lang genoeg de kost gegeven.... De deugniet zal je vrij logies bezorgen, Mijnheer van Vliet!

DERDE TOONEEL.

De vorigen. VAN VLIET.

JAKOB, *meéwarig.*

Houdt de koorts nog aan, Vriend!

VAN VLIET.

't Is beter.... veel beter....

JAKOB.

Dat doet me plezier. Je hebt nog al geijld in je laatste koorts van ondergane mishandelingen....

VAN VLIET.

Dat was geen ijlen... Maar zwijg daarvan, Jakob! Ik wil er niets meer van weten. Ik wil vergeten wat er gebeurd is.... Ze hebben mij verstooten als een paria, welnu, ik verstoot hen. Ik ken ze niet meer.

JAKOB.

Goed gesproken.... (*Hij gaat naar een kastjen en neemt er een flesch met twee glazen uit.*) Daar; neem een hartigen dronk.

VAN VLIET, *het glas opnemend en weder nederzettend.*
Neen.... Ik drink geen droppel meer.

JAKOB.

Krijg je die buien weêr? Je begon zoo'n jolige kameraad te worden. Och, je kunt die brave menschen nog maar niet vergeten....

VAN VLIET.

Vloek over hen.... (*Zijn glas leëgend.*) Goede wijn!

JAKOB.

En hij is er licht bij. Je wordt er niet topzwaar van. Laat ik je nog eens inschenken. Je krijgt misschien spoedig een vijand minder op de waereld; de oude van den Burg heeft gisteren een beroerte gehad....

VAN VLIET.

Ik zoû aan zijn ziekbed willen staan; ik zoû zijn laatste bede willen hooren.

JAKOB.

Om er het amen op te kunnen zeggen?

VAN VLIET.

Om het hem van de lippen te dringen, om hem zijne laatste ruste te vergallen....

JAKOB.

Je schijnt nog altijd op hem gebeten, vriendlief! Ik wil gelooven, dat hij geen heilige was, maar nu gaat je wrok toch wat ver. Ik hoor hem overal prijzen....

VAN VLIET.

Hoort gij hem prijzen? Dat is zeker voor hem een goed teeken!

JAKOB.

Je vleit me, geloof ik. Ik hoor, dat hij aan de armen altoos groote giften gaf.

VAN VLIET.

Van 't geld eens anderen, van het wettig geroofde geld! Spreek mij niet tegen, waar het dien man geldt!

JAKOB.

Toch noemt de waereld hem een eerlijk man.

VAN VLIET.

De waereld! Ge zoudt me er niet meer van spreken! Wist ik een plek gronds, waar ik mij geheel alleen kon denken, waar ik de drogredenen der waereld nooit kon vernemen!

JAKOB.

Wees bedwaard, vriend! wees bedwaard!

VAN VLIET.

Geef mij wijn, om den brand in mijn binnenste te blusschen...

JAKOB, *hem inschenkende.*

Maar met dat al, is de man toch schatrijk. Ik hoor, dat het baar geld in de laatste dagen op zijn kantoor lag opgestapeld. Hij heeft zeker de papieren niet meer vertrouwd. Hij wist zeker ook het best wat ze waard waren. Hij is er natuurlijk nooit eerlijk aangekomen.... Je hebt er straks van gesproken, om vergelders te worden van misdaden, die de wet niet straft.... Welnu, dat geld behoort niet hem; en toch zal de wet het hem niet ontnemen; laten wij er voor zorgen, dat het geschiedt.... Laten wij den dief straffen!

VAN VLIET, *wild.*

Door ons toe te eigenen wat hij onrechtvaardig bezit? Maar dat ware eene daad, die wèl onder het bereik der wet viel?... Wij zouden strafbaar worden...! Ik zou weder moeten doorkstaan, wat mij eens.... Neen, niet terug in dien kerker, waar ik een oogenblik getwijfeld heb aan mijn eigen bestaan...!

JAKOB, *hem inschenkende.*

Je hebt gelijk.... De wet hebben ze zóo gemaakt, dat wij gestraft zullen worden, als wij den dief in het groot, die door ieder geacht en geëerd wordt, zijn roof ontnemen. Je hebt gelijk.... Maar het is niet gezegd, dat we geknipt worden.

VAN VLIET, *toornig.*

En dit voert gij aan om mij over te halen...? (*met verachting*) Gij zijt de dief, die het teeken der ketens nog draagt.... Ik heb niets met u gemeen.

JAKOB.

(*Ter zijde*) Je zult het mij betalen. (*luid*) Niet alzoo, kameeraad! Ik heb, geloof ik, den schimp niet aan je verdiend. Had ik je niet de hand gereikt, dan hadt je zeker nu niet die woorden kunnen spreken, want dan was je tong zeker al verstijfd geweest.... En waartoe heb ik je gered en opgenomen? Alleen uit medelijden. Heb ik je tot iets verplicht? En nu ik je een middel aan de hand geef, om je te wreken, niet alleen op den man, die je zoo diep vernedert heeft, maar ook op de veroordeelen der maatschappij, nu loont ge mij met een schimpwoord... Wie spreekt er van, dat je den roof moet behouden? Je kunt er meê doen wat je wilt.

VAN VLIET.

Jakob! vergeef mij dat harde woord. Ik kan maar niet onthouden, dat ik naast u moet staan! Ge wilt mij de gelegenheid geven, om mij te wreken...? Ha, de wraak is het eenigst, wat mij nog rest, en ze zou zeker niet te duur worden gekocht voor een schandelijken dood of een levenslange kerkerstraf...

(na eene pauze, *fluisterend*) Kunt ge mij de deur openen van dat huis?

JAKOB.

Ja; van avond.

VAN VLIET.

Maar kunt gij mij ook de deur openen van het ziekvertrek...? Ik wil voor zijn bed staan, en als hij den dood vreest, als hij terugbeeft voor de eeuwigheid, dan zal ik mij weten te wreken...!

JAKOB.

Ja, ook dát... (*hem op den schouder kloppend*) Nu wordt ge weêr een man. Je hebt geleden als een vrouw, en gejammerd als een kind... Wreek je zelf, waar geen ander het zal doen... 't Is een natuurrecht! Zou de tijger niet zijn klaauwen uitrekken, wanneer hij belaagd wordt? En dan... je denkt te groot om te vreezen voor de mogelijke wraak der menschen... Ieder heeft je uitgeworpen; je hebt het zelf, gezegd... welnu, 't zal juist onder de brave menschen voor ons geen genoegelijk leven meer wezen.

VAN VLIET.

Jakob! Ga niet verder! Je zoudt mij haast doen gelooven, dat de terugkeer in het kerkerhol een weldaad ware...

(*Er wordt geklopt.*)

VIERDE TOONEEL.

De vorigen. JORIS.

JORIS.

Goede dag, Mijnheer Tol...! Mijnheer van Vliet...!

VAN VLIET, *verbaasd.*

Gij hier!

JAKOB.

Joris is een goed vriend van mij.

VAN VLIET.

Reeds lang?

JORIS.

Ja, Mijnheer!

JAKOB.

(*Tot van Vliet.*) Een oogenblik. Schenk je nog eens in. (*Hij voert Joris ter zijde*) Heb je de sleutels?

JORIS.

Zoo als U mij bevolen hebt. Hier is de gewone sleutel... en hier is de looper. De looper opent al de deuren in het huis, alleen niet het nachtslot van de buitendeur.

JAKOB, *naar de tafel gaande.*

Ga zitten, Joris!... We zullen een nieuwe flesch laten aanrukken.... Van Vliet! hier is de sleutel, dien je verlangt. (*hij behoudt den looper voor zich.*) We kunnen het grootsche plan van avond uitvoeren.... Er is geen kantoor, zoo als Joris mij vertelt; ze zeven ure moet je klaar zijn.... Joris zal je den weg wijzen van het kantoor naar boven....

VAN VLIET.

Joris? (*hem strak aanziende*) Hoe komt gij in dit gezelschap? Gij zijt nog geen uitgeworpene. Gij hebt niets te wreken.... Joris! gij zijt nog een eerlijk man.... Vlucht, eer wij u besmetten.

JORIS, *zich het gelaat bedekkend.*

Ik kán niet.

VAN VLIET.

Gij kunt niet? En waarom? Wat houdt u terug? Wij hebben geen vrouw en geen kinderen!

JORIS.

Doe mij niet aan vrouw en kinderen denken!

VAN VLIET.

Wij hebben geen huis, wij hebben geene vrienden, dan in den kerker. Kent gij het gemis uwer vrijheid...? Kent gij den kerker?

JAKOB.

Het is nu geen tijd om te preêken. Het is tijd om te handelen....

VAN VLIET, *gebiedend.*

Joris! verlaat ons.

JORIS.

Maar ik kan niet, Mijnheer van Vliet! O gij hoopt vurige kolen op mijn hoofd... Ik kan niet meer terug. (*Zich aan zijne voeten werpend*) Vergeef mij, vergeef mij; ik heb de misdaad bedreven, waarvan gij wordt beticht.... Ik heb de bankbiljetten genomen.

VAN VLIET, *met afgrijzen.*

Laaghartige!

JORIS.

Vertrap mij... Maar indien gij mijn nood hadt gekend...! Het is vreeselijk vrouw en kind te zien hongeren... De patroon wei-

gerde mij een toelage.... Toen heb ik het genomen.... Vergeef mij, dat ik de kracht niet had, om de schuld te bekennen....

VAN VLIET, *hem opheffende.*

(*Kalm*) Gij hadt vrouw en kind...! En ik sta alleen: op mij kleeft tóch de schande... Joris! ik vergeef je... Maar ga nu heen.

JAKOB.

Neen, hij zal blijven.... Jij moogt de grootmoedige spelen, jij kunt hem vergeven, maar dit zal de rechter niet.... Hij behoort ons en zal ons eigendom blijven... Ik heb hem noodig...

JORIS.

Ik weet het; ik zal blijven.... Gij redt mij niet meer.... Ik ben verloren, zoo de aanslag mislukt. Ik heb den patroon reeds meer ontvreemd, omdat hij (*op Jakob wijzende*) het wilde... Morgen wordt de kas opgemaakt; slechts een daad, als Mijnheer Jakob bedoelt, kan de verrekening onmogelijk maken... Ik moet gaan, Mijnheer van Vliet....

VAN VLIET.

Dus niet meer te redden! (*woedend tot Jakob*) Kain! wat hebt ge met uw broeder gedaan?

JAKOB.

Je hebt je roeping gemist; je hadt boetprediker moeten worden... Maar dat gehuil verveelt me... Van avond zullen we met elkaar afrekenen.... Geloof mij, van avond krijgt ieder zijn wensch....

VAN VLIET, *somber.*

Ik zie af van mijn wraak.

JORIS.

Niet alzo, Mijnheer van Vliet! doe het niet om mijuentwil. Ik weet niet, hoe ge u zoudt willen wreken, maar ik weet wel, op wien. Laat ik iets van mijn schuld mogen afdoen...! De patroon, de rijke van den Burg, heeft gespekuleerd, en dat niet alleen met eigen geld. Hij moet springen. Gister was de beurs lager; een uur later kreeg hij een toeval.

VAN VLIET.

Ik zal zijn ziekbed naderen. Hij heeft het geld van anderen gebruikt; zeker dat van de arme weduw ook. Ik neem den sleutel aan. Wijn, Jakob, wijn!

JAKOB.

(*Zacht; inschenkende.*) Eindelijk....

VIJFDE TOONEEL.

Een plein in de stad. Aan weërszijden huizen. Rechts een groot koopmanshuis met hooge stoep, daaronder, naast een getralied raam, een deur die tot het onderhuis voert. Rechts op den achtergrond de deur, het raam en een gedeelte van den gevel eener kerk, waarin licht is ontstoken. Men ziet gedurende dit tooneel verscheidene personen, den achtergrond overgaande, de kerkdeur binnentreden. Het is donker.

EUGENIUS, *heên en weder loopênd.*

Nog komt zij niet.... Ik heb haar deze kerkdeur toch aange-
wezen.

ZESDE TOONEEL.

De vorige. ELIZE.

ELIZE.

Ge ziet, dat ik mij gehaast heb. Moeder heb ik gemeend niets te mogen zeggen. Maar Eugenius! hoe somber was het briefje, dat je mij schreef. Het was, als zaagt ge tegen onze samenkomst op.... Wat hebben wij elkander in langen tijd niet gezien! Moeder had mij verboden u te ontmoeten en gij maaktet mij de ge-
hoorzaamheid wel gemakkelijk....

EUGENIUS.

Ja, Elize! Ik heb u ontweken.... Wat uwe moeder gezegd had, was zoo waar. Ik besloot het eerst opgevat plan te volgen en u niet meer te zien, voor ik mij gevestigd had. Ik wilde vader de gelegenheid tevens ontnemen om mij te spreken over onze liefde en de verbintenis, die hij wenschte....

ELIZE.

En heb je geen oogenblik er om gedacht, wat ik van dat stil-
zwijgen denken kon? Juist omdat ik van het plan uws vaders kennis droeg, kon ik....

EUGENIUS.

Ik heb er geen oogenblik voor gevreesd, want ik wist, dat ge mij kendet, mij en mijne liefde voor u....

ELIZE.

Trotschert! Alsof gij niet voor de verleiding hadt kunnen
zwichten? Maar wat staart ge mij ernstig aan! Wat zijt ge in

de laatste weken toch veranderd! Je vrolijkheid schijnt geheel geweken....

EUGENIUS.

Ik ben man geworden; ik ben de werkelijkheid ingetreden, en niet één droombeeld is mij verbleven... Ja, toch één, en dat is ook verwezendlijkt. Ik geloofde aan de liefde eener vrouw.... en zij bestaat... Dierbaar meisje!.. Wat begin ik! Ik moet juist daar afstand van doen. Elize! ik wenschte, dat ge mij hadt vergeten....

ELIZE.

Hoe nu! Dat is een wreede scherts.

EUGENIUS.

Elize! Gij hebt zeker van vaders ongesteldheid gehoord. Een beroerte heeft hem getroffen, en op dit oogenblik eerst is het gevaar voorbij. Hij is buiten kennis geweest en daardoor heb ik inzage moeten nemen van zijne zaken. Elize! ik vernam een vreeselijk geheim. Wel verre van rijk te zijn, is mijn vader arm, dood-arm.

ELIZE.

Zoo veel te beter, Eugenius! Thands zijn wij minder ongelijk... Vergeef mij dien uitroep. Hij was onkiesch, niet waar?

EUGENIUS.

Rein wezen! gij verzwaart mijn strijd....

ELIZE.

Ik begrijp die woorden niet. Wilt ge mij beproeven, Eugenius? Uw vader stond immer als vermogend bekend....

EUGENIUS.

Alles is mij nog niet helder.... Maar ik geloof, dat gewaagde spekulatiën vader van zijn vermogen beroofden... Hoe het echter zij, wij zijn arm. Ik begrijp thands, waarom vader op een rijk huwelijk aandrong; waarom hij zoo veel prijs stelde om rijk genoemd te worden... Elize, begrijpt ge mij nu? Ik moet mijn vader redden....

ELIZE.

Door dat huwelijk? O mijn God! alles wordt mij duidelijk.

EUGENIUS.

Het offer, dat ik breng, is groot. Ik had u lief... maar dat ik zwijge van mij zelve... ook gij zult lijden....

ELIZE.

Dat is wreed, dat is wreed! Waarom ben ik niet rijk...? Gij zult de freule huwen? Eugenius! gij misleidt mij!

EUGENIUS.

Verdenk mij niet; ik lijd genoeg.

ELIZE.

Maar waarom mij dat gezegd? Waarom mij liever niet stilzwijgend verlaten? Ik had dan gedacht, dat ge mij vergeten hadt....

EUGENIUS.

En denkt ge, dat ik uwe verachting zou kunnen verdragen? Ik behoor u, ik heb het u bij God gezworen, en dien eed mag ik niet breken.... Gij alleen kunt er mij van ontslaan....

ELIZE, hem omhelzend.

Dan blijft ge de mijne; verg niet van mij, dat ik dat goed keur; gij zoudt rampzalig zijn voor uw gantsche leven, en, Eugenius! het leven is zoo lang....

EUGENIUS, gesmoord.

Stel u in mijne plaats.. Uwe moeder zou ongelukkig zijn, zou aan den bedelstaf worden gebracht, en uwe moeder was in weelde opgevoed.. Ze zou zich de grootste ontberingen moeten getroosten, en vroeger kwelde haar geen enkele onvervuld gebleven wensch; ze zou veracht en versmaad worden, door wie haar vroeger het meest geëerd en gevleid hadden... En als je dit alles wist, en uw moeder zeide dan tot haar eenigst kind: Gij kunt mij alles hergeven als gij 't wilt. Wat zoudt gij doen....?

ELIZE.

Ik zou doen als gij... Ja, ik zou het doen... Gij hebt gelijk; het is uw plicht... God zegene u, Eugenius! en zij mij nabij.

EUGENIUS.

Nog één kus, Elize... De laatste... Gij heeft... Laat ik een rijtuig voor u nemen.

ELIZE.

Lei mij naar de kerk... Ik zal er God om troost bidden... ik zal ook bidden voor u... *(Hij voert haar naar de kerkdeur, waar hij een snel afscheid neemt, hij ijlt de tegenovergestelde zijde op.)*

ZEVENDE TOONEEL.

JAKOB TOL, in een mantel gewikkeld, treedt behoedzaam het tooneel over en gaat naar het onderhuis; een oogenblik daarna VAN VLIET en dan JORIS.

JAKOB.

Geld, veel geld moet er liggen... Van Vliet mag op de leêge zakken worden gevat. *(hij gaat naar binnen.)*

VAN VLIET.

(*In zich zelven*) Ik herken dat huis!... (*Joris bemerkend*) Ga nog terug...

JORIS.

Bekommer u niet meer om mij. Ik ben verloren... (*hij doet een stap voorwaards*)

VAN VLIET.

Waar de verleider toeft...?

JORIS.

Wij behoeven hem niet te wachten. Hij heeft een looper... Pas echter op, om de deur niet op het nachtslot te sluiten, want dan kan hij ons niet volgen. Hij ried ons af, om voor het huis te blijven staan. Het mocht argwaan wekken... Het mocht ons doen ontdekken, en ik wensch dat niet, ofschoon niet voor mij...

VAN VLIET.

Gij denkt u aan hem verbonden door dien éenen misstap...? Joris! dien neem ik op mij. Alles wat gij gedaan hebt, neem ik op mij... Ga nu heen...

JORIS.

Meent gij dit waarlijk...? Zoudt gij alles op u willen nemen...? Neen, ik mag het niet aannemen... Gij biedt mij dat aan, gij, de verachte... Dat ik ware als gij!

VAN VLIET.

Om den wil uwer vrouw, om den wil uwer kinderen, ga terug!

JORIS.

Ik kan u niet verlaten!...

(*Het choraalgezag wordt in de verte aangeheven.*)

VAN VLIET.

Hoort ge? Dat is een stem, die ons roept, maar ik mag haar niet hooren... (*na eene pauze*) Hoort ge? die stem spreekt van liefde en ik wilde wraak.. Maar ik ben ook vertrapt geworden...! (*hij snelt naar het huis van van den Burg en sluit de deur van het onderhuis open. Het choraalgezag ruischt luider. Van Vliet blijft even op den drempel van de deur. Hij treedt terug, sluit haar en werpt den sleutel weg.*) Ik kan niet... Dat is Gods stem... (*hij leunt met het hoofd op Joris' schouder.*)

JORIS.

Gij hebt het plan verijdeld. Gij hebt de deur dubbel gesloten. Jakob kan thands niet binnen komen.

VAN VLIET.

Zoo veel te beter... (*Elize bemerkend, die de kerk uitkomt*) Verdedig mij tegen mij zelven. Verzoen mij met mijzelfen...

Elize, verklaar mij de stemme, die daar sprak...! (*Hij waggelt, doch Joris vangt hem in de armen.*)

ELIZE.

Van Vliet...! Hij is bezwijmd... (*Joris vlijt hem op een der stoepen op den achtergrond neder. De klok slaat zeven uren. Eenige politieagenten sluipen het tooneel over en omsingelen het huis van van den Burg. Van binnen aan de deur van het onderhuis hoort men Jakob, die zich een uitgang wil openen.*)

JAKOB, gesmoord.

Open, Joris! open... ik kan het raam niet door. Joris! ver-rader!

(*Eenige politieagenten schellen boven aan en worden binnengelaten; weinig tijds daarna hoort men een schot; de deur wordt opengeloopen en Jakob er uitgedragen.*)

EEN DER AGENTEN, *Jakob bij het schijnsel van een lantaarn be-schouwende.*

Dood!...

(*de kerkdeuren worden geopend. De orgeltonen dringen naar bui-ten. De gemeente stroomt de deur uit. Uit de geopende kerkdeur moet het licht vallen op de onderscheidene groepen van het tooneel.*)

V.

EERSTE TOONEEL.

*De kamer van Mej. van Heuvel, als in het derde bedrijf.
De bedekte schilderij ter rechterzijde. MARIA zit aan de tafel
met eenig handwerk voor zich... DORUS, bij haar staande.*

DORUS.

U bent gisteravond laat thuis gekomen. Ik hoorde schellen, toen ik al in mijn eersten slaap was...

MARIA.

Het was mijn dochter...

DORUS.

Blijft de jonge jufvrouw meer zoo laat uit? Dat gaat toch niet... Dat moest met mijn dochter niet gebeuren...

MARIA, *glimlachend.*

Uwe dochter?

DORUS.

Nu ja, als ik er een had, of als ik er een kreeg...

MARIA.

Ik zou niet gaarne zien, dat mijne dochter in uw oog iets had misdreven... Zij had nog zoo laat een zieke bezocht; zij was er van ontsteld... En zóover ging haar medelijden, dat zij vroeg of hij hier mocht verpleegd worden, daar hij van nacht gehuisvest was bij uw kollega, die hem echter niet lang houden kon...

DORUS.

Neen, dat weet ik. Hij is zelf klein behuisd. De brave Joris! Maar, Mejufvrouw! hoe zoudt U kunnen denken, dat ik de jonge jufvrouw ooit verkeerd zou kunnen beschouwen: uwe dochter nog wel! Maar 't is mij toch vleiend, dat U er op gesteld bent, dat ik haar niet verkeerd beschouwe... Dat is veel... en ik heb het zeker te danken...

MARIA.

Aan je naam van eerlijk, van goed mensch.

DORUS.

(*zacht*) Ik ben nog geen stap vooruit gegaan... Ze rept nog geen woord van beminnelijkheid...! (*luid*) Mejufvrouw! ik heb u nog vergeten het eigenlijke doel van mijn komst te vertellen... En een doel moet ik toch hebben, anders had ik het niet gewaagd u te naderen; want ik heb wel kunnen merken, dat ge mij niet gaarne...

MARIA.

Integendeel, Mijnheer!

DORUS.

(*zacht*) Dat 's toch een stap vooruit. (*luid*) Maar ter zake, Mejufvrouw! (*deftig en langzaam*) Nademaal ik in ervaring gekomen ben, dat... dat... (*zacht, in angst*) ik had het nog al opgeschreven (*luid*) of liever, nademaal mijn brave patroon in ervaring is gekomen, dat hij, door verschillende voordeelige speculaties, zoo in de Grieken als in de Amerikaansche bankactiën, en dezelve daardoor in staat is gesteld om deszelfs... (*zacht*) ik ben het glad vergeten; (*luid*) zoo kan hij thands, onder dankzegging voor het verleende vertrouwen, aan zijn geachte patroons mededeeling doen, dat hij, voor het tegenwoordige, nog tien percent boven en behalven de vijftig percent, waarvoor voorzeide patroon wil akkordeeren met de rente à 4 percent, zijnde eene maand en twee dagen, summa summarum twee duizend dertien gulden zeventig en een halve cent in uw kredit kan overbrengen, met verzoek denzelfden daarvoor te erkennen... (*zacht*) Goddank! het is er uit.

MARIA.

Mijnheer! wat bedoelt ge?

DORUS.

(*ietwat geraakt*) Hebt U me niet begrepen?... De patroon zei mij, Dorus! ga het eerst naar Mej. van Heuvel, die is een weduw en laat die het eerst ondervinden, dat ik mij als haar debiteur beschouw... (*eenige briefjes op de tafel nederleggende*). Als U eens na wilt zien, Jufvrouw... Twee bankjens van duizend, dertien enkele guldens; drie kwartjens en drie cents: ik zou nu een halve van u terug ontvangen, maar die krijg ik bij gelegenheid wel eens...

MARIA.

Maar, Mijnheer Dorus! heeft Mijnheer van den Burg...? Is er met het weinige dat ik bezit gespekeerd? Ik had vernomen, dat hij een hevige toeval heeft gehad...

DORUS.

Noem het maar beroerte, Jufvrouw! maar de patroon is weêr tot zich zelf gekomen...

MARIA.

En heeft hij het u toen gezegd...?

DORUS.

Ja, jufvrouw!

MARIA.

Maar dan is het een gevolg geweest van een ijrende koorts... Hij zal op zijn ziekbed toch geene gelukkige speculatiën hebben gedaan... Met het geld der weduwe werd gedobbeld! Mijnheer Dorus! heeft de patroon u dat geld gegeven...?

DORUS, *met neêrgeflagen oogen.*

Hij zelf wel niet... maar toch... U moet weten, in zijn ziekte moest ik van de papieren van den patroon nota nemen en toen trof het mij...

MARIA, *hem de hand reikend.*

Gij kunt niet veinzen, eerlijke boekhouder! Beken maar, dat de patroon er niets van weet van alles wat ge hier doet; dat hij de gevoelens niet begrijpt, waarmeê gij thands voor mij staat...

DORUS.

Het laatste zeker niet, goede jufvrouw Maria! — Maar waarom vraagt ge naar dat alles? Dat geld komt u eerlijk toe...

MARIA.

Van uw patroon, zeker; maar niet van u...

DORUS.

En U denkt dus?... (*zacht*) Ze ziet scherp, zij heeft het kunnen raden! (*luid*) U denkt dus, Mejufvrouw Maria?

MARIA.

Dat gij de schuld van uwen patroon hebt willen goed maken; dat je je spaarpot hebt aangesproken...

DORUS.

Ik heb kind noch kraai, zoo als men zegt. En aan wie zou ik het beter kunnen schenken dan aan de weduwe, die door den patroon te kort gedaan... neen, dat is het woord niet, voor een oogenblik benadeeld is. Geld is mij lief, maar iets is mij liever... Maria!

MARIA, *plotseling koud.*

Ik begrijp u, Mijnheer! Gij biedt mij dit geld aan; maar hoopt dat het later tot u terug zal keeren... Gij hebt aanleg voor financiële operatiën, Mijnheer!

DORUS, *verpletterd.*

Als ik dat meende...! Dat doet mij leed. Jufvrouw!... dat doet mij waarachtig leed...

MARIA, *hem de hand reikend.*

Ik neem dat woord terug, zoo als gij dat geld, goede Dorus! Wij zullen vrienden blijven, en zoo het kon, zou mijne achting voor u door deze daad nog verhoogd zijn. Ik hoop, dat ge mijn dochter en mij dikwijls een bezoek komt brengen.

DORUS.

(In zich zelven.) Dat valt me als een emmer koud water op het lijf... Ik begin te wanhopen... *(luid)* Als ik maar wist, dat ik u niet beledigd had .. *(Eugenius op den drempel bemerkend)* Jufvrouw! het blijft toch onder ons... *(stijf buigend.)* Jufvrouw, uw dienaar!

(Hij maakt dezelfde stijve buiging voor Eugenius en vertrekt.)

TWEDE TOONEEL.

MARIA, EUGENIUS; *het losse van den student moet hij geheel in zijne kleeding hebben afgelegd.*

EUGENIUS.

Na het voorgevallene tusschen u en mij, Mevrouw! moet ik beginnen met versooning te vragen voor de vrijheid om voor u te verschijnen.

MARIA.

Ik kan u niet ontveinzen. Mijnheer! dat dit bezoek mij ver-rast... Naar de berichten, die mij ter oore zijn gekomen, acht ik een bezoek te mijnent niet alleen onnoodig, maar ook onkiesch...

EUGENIUS.

Mevrouw!

MARIA.

Mag ik u begroeten als den erkenden minnaar der freule van Wadesteyn?

EUGENIUS.

Mevrouw! dat is een wreede spotternij! Er is iets zoo snij-dends in uw toon, dat het mij zou nopen terug te keeren, in-dien ik daardoor alleen mijn eigen belang ten offer bracht. Het is waar, ik vroeg de hand der freule; zij is mij geweigerd.

MARIA.

Welke redenen kunnen u aansporen om mij dit te komen me-dedeelen? Gij keert na een elders geweigerd aanzoek terug! Ik

kan niet denken, dat ge mij grieven wilt... Ik heb u toch niet beledigd, zoo ver ik weet; en een dusdanige wraak zou ook...

EUGENIUS.

Mevrouw! gij verlaagt mij in mijn eigen schatting door zoo iets te kunnen onderstellen... Ik vraag u slechts een oogenblik gehoor. Zoo als ik u zeide werd mijn verzoek afgewezen. De freule had mij vroeger gewis op haar goudschaal gewogen... Zij vermoedde mij toen wellicht harer waardig, thands was ik het, Goddank! niet meer. Gij zult mij begrijpen, Mevrouw! waarom ik besloot te doen wat ik immer geweigerd had... Het was een zware gang naar dat huis... Gij zult mij begrijpen... spaar mij eene nadere bekentenis...

MARIA.

Gij hebt als een braaf zoon gehandeld; gij hebt uw plicht gedaan; maar, Mijnheer! ik moet den mijnen ook volbrengen... Mijne dochter...

EUGENIUS.

Heb ik onderricht van wat ik voornemens was te doen... Ik heb haar, voor ik er toe overging, zelve laten beslissen... Ik heb haar nu geschreven, dat het offer niet meer noodig is; dat wij wellicht vereenigd kunnen worden; want ik kan arbeiden, Mevrouw! en ik zal het...

MARIA.

Maar uw vader zal het, kan het nimmer gedoogen...!

EUGENIUS.

Mijn vader zal mij thands niet meer bestrijden.

MARIA.

Wist ge, waartoe ge mij noodzaakt...! Had uw vader, wat hij schijnt niet gedaan te hebben, de bedreiging vervuld, die mij eens tot wanhoop bracht...!

EUGENIUS.

Mijn vader dreigde u? Mijn vader?

MARIA.

Ik zeg u dat niet om u te verbitteren jegens hem, dien gij liefde en achting schuldig zijt. Mijnheer! die verbintenis is onmogelijk... Hoor mij. Ik stel het geluk van mijn kind in uwe handen; gij kunt bevroeden welk een vertrouwen ik in u stellen moet. Achttien jaren geleden baadde ook ik mij in weelde. Ik was gelukkig en rijk. De geboorte van een dochter voerde ons geluk ten top. Mijn echtgenoot had mij innig lief, wellicht te veel. Hij had maar één gebrek; hij was jaloersch. Ik was jong, ik was dartel en verkeerde veel in de waereld. Mij werd door velen het hof gemaakt. Een behaagde mij door zijn scherp

vernunft. Het wekte den hartstocht mijns echtgenoots, op dat oogenblik reeds geprikkeld door ongelukkige spekulatiën, in verhoogde mate op. Er gebeurde een misdaad... Hij had schuld, maar ik nog meer misschien, ik die er wellicht aanleiding toe gaf. Hij heeft er voor geboet. Het overige kunt ge gissen... Wilt gij nu nog mijne dochter huwen, Mijnheer! zij is het kind eens misdadigers...

EUGENIUS (*gesmoord.*)

Mijn God! (*na eene pause*) Mevrouw! mijne begrippen van menschenwaarde, van rang en aanzien zijn in de laatste dagen zeer veranderd... Ik heb menschen leeren kennen wien de algemeene achting ten deel viel en toch... de zoon mag niet voldenden, Mevrouw!... Vroeger had ik wellicht gedacht, dat de smet der ouders overging op het voorhoofd van het kind... Ik mag, ik kan het niet meer denken, want dan zou ook het mijne...!

MARIA.

Zwijg... zwijg... (*hem nadertredend*) Ongelukkige! wat doet ge mij denken? Heeft uw vader...?

EUGENIUS.

Hij kan aan zijne verplichtingen niet voldoen. Menigeen zou mij een dwaas noemen, dat ik over een daad, die door de wet misschien niet gestraft kan worden, mij beklagen durf!

MARIA.

Maar uw vader is ook niet geschandvlekt als de vader mijner Elize..

EUGENIUS.

Is zij zelve niet rein? Neen, Mevrouw, dat kan geen hinderpaal zijn voor ons geluk ..

MARIA.

Maar zij is onkundig van alles. Zij gelooft haren vader gestorven: zij heeft hem leeren vereeren als een gezaligde daarboven. Ik zou haar moeten zeggen, uw vader is een uitgeworpene; en dat kan ik nimmer, want zij heeft hem niet gekend in zijn zedelijke grootheid... zij zou hem verachten...

EUGENIUS, *gehaast.*

Maar is hij dan nog niet gestorven?

MARIA.

Neen; hij leeft... en is naar men zegt weder en dieper gevallen.

EUGENIUS.

Maar hij is dan toch van u en uw kind gescheiden...? De burgerlijke wet stond het u toe...

MARIA.

Ik wist dat (*zich tot hem overbuigend*) en toch is hij niet

van mij gescheiden... In de eerste aandoening maakte ik van mijn recht gebruik om de echtscheiding aan te vragen. Zij werd mij toegestaan. Maar toen ik de laatste formaliteit moest volbrengen, toen kampte mijne liefde met mijn belang,... de eerste zegepraalde. Val mij daarover niet hard; ik was wellicht nog schuldiger dan hij... Ik verviel toen in een krankte; eene krankte bijkans tot der dood, en toen ik eindelijk uit mijne sluimering ontwaakte, was de mij gestelde termijn verstreken. Het heeft mij menige slapeloze nacht gekost... Het geluk van mijn kind heb ik op het spel gezet... Ik bevroedde dat later, want de misdadiger kan terugkeeren, wanneer bij mijn schuilplaats ontdekt..

EUGENIUS.

Dat is vreeselijk, Mevrouw! Hij is weder gestruikeld...? Dien man kan, mag ik nimmer vader noemen. Ik zou mij-zelf verbannen uit elken beschaafden kring... Ik zou...

MARIA.

Genoeg, Mijnheer! Gij ziet nu zelf in, dat deze verbintenis onmogelijk is...

EUGENIUS.

Beantwoord mij nog deze vraag. Hoe heette hij? Ik beloof u, dat die naam nimmer door mij zal worden genoemd.

MARIA.

Van Waveren.

EUGENIUS.

Van Waveren, die bij mijn vader...? Mevrouw! ik geloof, dat hij de scheiding zou willen aannemen, wanneer hij wist, daardoor vrouw en kind gelukkig te kunnen maken; dat hij haar zou willen aannemen zoo gij en Elize haar wenschte... Indien hij naar de nieuwe waereld zou willen vertrekken, dan zouden hem de middelen daartoe worden verstrekt... Elk beletsel zou dan weggeruimd zijn... Mevrouw! de verbintenis is wel mogelijk, en Elize en haar echtgenoot zullen u vergoeden, wat ge reeds achttien jaren hebt leeren missen... Deel gij Elize alles mede...

MARIA.

Ik kan dat niet!... Mijne kracht is gebroken.

EUGENIUS.

Gij gelooft, dat Elize met mij gelukkig zal zijn? Welnu! bedenken dan, wat er op het spel staat! Mag ik straks terugkeeren om haar besluit te vernemen...?

MARIA.

Ja... kom... Ik zal uwe hulp behoeven.

(*Eugenius af.*)

DERDE TOONEEL.

MARIA.

Ik zal wel zijne hulp behoeven!... Ik heef voor dat onderhoud...! Zij mag hem niet zien; zij mag zijn gelaat alleen leeren kennen door die beeltenis... Wat zal zijn gelaat veranderd zijn...!

VIERDE TOONEEL.*De vorige*, ELIZE.ELIZE, *vrolijk*.

Ik breng u een gast, moeder! Hij wacht hier naast. Het is de kranke, waar ik gisteravond van sprak. Hij is veel beter; maar hij wil alleen door mij verpleegd worden... U hebt er niets tegen, wel, moeder!

MARIA.

Maar kind! wie is hij? Waar hebt gij hem leeren kennen?

ELIZE.

Dat is te lang om u te vertellen. Ik zal hem hier brengen. Hij moet hier blijven totdat hij geheel hersteld is.

MARIA.

Welk een drift! Hoe heet hij?

ELIZE.

(aarzelend) Van Vliet...

MARIA.

Ik meen dien naam meer gehoord te hebben... van Vliet!... Breng hem binnen... *(Elize ijlt heen)* van Vliet...! Waar heeft zij dien man toch ontmoet?

VIJFDE TOONEEL.*De vorige*, ELIZE, VAN VLIET.

ELIZE.

Dat is nu mijne moeder!

VAN VLIET, *op den achtergrond*.

Mevrouw!

(Maria geeft een gil en zinkt bewusteloos neder. Van Vliet klemt zich doodsbleek aan een stoel.

ELIZE.

Moeder! Moeder! (*tot van Vliet*) Help haar... maar nader dan toch, Mijnheer! ik bid u, kom hier... (*van Vliet waakt eindelijk op uit zijne verdooving; hij snelt naar de bewusteloze heen; knielt bij haar neder en kust haar de afhangende hand. Zij ontwaakt daardoor*).

MARIA.

Vertrek, Elize! Neen, verlaat mij niet... (*bedaarder*) Ga heen mijn kind! ik zal u roepen als ik u noodig heb...

VAN VLIET, *in verrukking haar gadeslaande.*

Elize!

MARIA.

Ga dan toch, Elize! ik ben beter, veel beter... (*Elize vertrekt.*)

ZESDE TOONEEL.

MARIA, VAN VLIET.

VAN VLIET.

(*na een lange pauze*) Laat mij uwe stem hooren... Mevrouw! Laat mij vernemen, dat gij niet gelooft, dat ik wist wie hier woonde. Indien ik het geweten had, zoû ik u deze ontmoeting hebben gespaard; eene ontmoeting, die u wel gevoelig moet kwetsen...

MARIA, *gesmoord.*

Kwetsen...?

VAN VLIET.

Gij vindt het woord nog te zacht? Mevrouw! geloof mij, dat ik die ontmoeting niet heb gezocht. Gij gelooft mij niet? Maar nu ik u weêrzie, gaapt de klove, die mij van vrouw en kind scheidt, mij te wijder aan. Welke namen noem ik daar! Vrouw en kind! Beiden zijn voor mij gestorven; neen, niet gestorven..! Dat zij 't waren! Ik ben veroordeeld om te dorsten, en in het verschiet de heldere beek te zien vlieten, waaraan ik mij zoû kunnen laven en het niet mag. Ik heb gezworven onder vreemden; ik kon mij bij hen afsluiten in mij-zelfen; maar hier kan ik dat niet. Hier drukt de gedachte mij neêr: wat ik ben en wat ik had kunnen zijn. Hier zie ik eerst hoe ellendig ik ben...

MARIA, *met afgewend gelaat.*

Vertrek.... Ongelukkige!

VAN VLIET.

Ik ga.... ik ga.... Is dat het eenigste, wat ge mij kunt mede-

geven op de lange reize, die ik weder aanvaardden moet? Is dat het afscheid? Bedenk, Mevrouw! dat ik alleen sta, geheel alleen... gij hebt nog veel... gij zijt rijk, gij hebt eenē dochter. O geef mij een ander woord tot afscheid. De waereld kan u thands niet hooren; stoot mij van u af voor het oog der menschen; gij moet het doen, maar doe het hier niet... hier niet!

MARIA.

(*in zichselve*) Mijn God! sterk mij... om den wille van mijn vlekkeloos kind... (*luide*) Ik kan, ik mag u niets anders geven... Zoo ge haar lief hadt, die eens uw dochter was, laat dan af!

VAN VLIET.

Vraag ik dan zóo veel...? Ik vraag u immers niet om hier te mogen blijven... Een enkel woord van troost vraag ik slechts. Indien gij wist, hoezeer ik dat behoefde... De misdadiger heeft geboet; zijn schuld is jegens de maatschappij vereffend en toch stoot men hem uit. Ik heb willen arbeiden en ik hoopte, dat de zweetdruppel het sehandmerk mij van het voorhoofd zou wisschen. Vergeefs! Men wierp mij weder uit... En er was niet één, die mij het gebogen hoofd ophief! Ja toch één; het was mijn kind; mijn kind, dat ik niet aan het harte mag drukken! O, een enkel woord van troost! Zeg mij, dat ge mij niet veracht.

MARIA.

Adolf!

VAN VLIET.

Ik dank u, ik dank u voor dat woord. Ik heb het in achttien jaren niet vernomen... (*hare hand vattend*) Maria!... Die naam roept gelukkige dagen in het geheugen terug... Wij waren nog jong, wij waren gelukkig...!

MARIA.

Gij waart altoos goed voor mij... Gij waart...

VAN VLIET.

(*somber*) Ja, ik was.... Gij hebt gelijk, dat ge in 't verleden spreekt....

MARIA.

O, ik bedoelde dat niet, Adolf! Weg met die gedachte...!

VAN VLIET.

Waarom? Is zij niet natuurlijk? En toch geeft ze mij nog meer troost, dan waarop ik hopen kon! Gij hadt mij geheel kunnen vergeten, gij hadt de omtrekken van het beeld uit het verre verleden kunnen wegwisschen.... Ik mocht u toch niets meer zijn...!

MARIA, *hem naar de schilderij voerend, waaraan zij het gordijn wegschijft.*

Zie, mijn vriend! het beeld uit het verre verleden heb ik getrouw bewaard....

VAN VLIET.

Maria! (*op de schilderij starend*) Ziet gij dien glimlach, die de lippen ten halve opkrult? Ziet gij dat oog, dat in het ronde staart? De glimlach is thands verdwenen en het oog is neder-geslagen....! (*na eene pauze*) Het was een blijde dag, toen dat beeld werd gemaald.... Ik was ziek geweest, maanden lang. Toen ik eindelijk ontwaakte uit mijn verbijstering, herkende ik u, die mij zoo liefderijk had verpleegd; ik noemde den dood wreed, die mij had kunnen scheiden van mijn goeden gelei-geest. De dood heeft het niet gedaan, en toch zijn wij gescheiden...!

MARIA.

Verwijt mij niets...

VAN VLIET.

Ik u iets verwijten? Er is immers geen verbintenis mogelijk tusschen beiden....?

MARIA.

Adolf! indien wij niet gescheiden waren...!

VAN VLIET, *in verrukking.*

Hoe! zoudt gij, zoû mijne dochter....?

MARIA, *zich afkeerend.*

Wat heb ik gezegd....! Ontwijk mij, ontwijk mij.... Kunt gij de vader van Elize zijn? Kunt gij haar steunen, kunt gij haar onderwijzen? Kunt gij haar het goede en het kwade leeren kennen?

VAN VLIET.

Die woorden zijn wreed.

MARIA.

Vergeef mij; ik wilde u niet kwetsen, maar oordeel zelf... Elize kent niets van ons verleden.... Zij moet het echter leeren kennen, omdat een verbintenis haar wacht, die haar gelukkig kan maken, die zij zelve zich wenscht...

VAN VLIET.

Met Eugenius van den Burg? Zij zal wel gelukkig met hem zijn.... De zoon is zoo geheel anders als de vader.

MARIA.

Maar de zoon kan als vader zijner Elize den man niet begroeten, die.... Spaar mij dat woord....!

VAN VLIET.

Ik begrijp u.... ik moet gaan, Maria! ik zal gaan....

MARIA.

Niet alzoó... Adolf! laat uwe tranen vloeien... niet dien starren blik..

VAN VLIET.

Alles is thands voorbij... Laat mij nog eens mijne dochter zien. Zij zal haar vader in mij niet herkennen...

MARIA.

Maar dat wederzien zal u het hart breken. Adolf! wist ge hoe de echtgenoot met de moeder in mijn binnenste kampt! Adolf, ik heb u lief! Mijn hart zegt mij, dat het verleden vergeten kan worden; maar er is eene andere stem, die mij toefluistert: het is onmogelijk, zoo lang men niet aan de zedelijke reinheid van den eenmaal schuldige gelooven kan... Adolf, gij zoudt er onder lijden, zoo gij Elize zaagt... Elize zal u schrijven; zij zal u leeren liefhebben, wanneer ge verwijderd zult zijn ... Zie, ik zal zelf met u gaan, als ge 't wilt...

VAN VLIET.

Als ik het wil?... Neen Maria, ik verg u dat offer niet.. Maar vergun mij, dat ik mijn dochter vaarwel zeg.... Het kind, dat mij in mijne vernedering verhief, het was het mijne... Een kus van hare lippen, en ik zal gaan...

MARIA.

Waarheen?

VAN VLIET.

Ik weet het niet.... Maar ik zál gaan....

MARIA.

Daar nadert iemand.... Het zal Elize zijn.... Adolf! gij hebt het geluk van ons kind in uw hand....

ZEVENDE TOONEEL.

De vorigen, ELIZE.

ELIZE.

Vrees voor u beider gezondheid deed mij eens aan de deur kloppen....! Moeder, wat zijt ge bleek... en dan Mijnheer van Vliet!.. Moeder! als U het goed vindt, dan zal ik Mijnheer van Vliet een kamer wijzen; onze patient heeft zeker rust noodig...

VAN VLIET.

Elize! gij komt ter rechter tijde, om afscheid te nemen...

ELIZE.

Afscheid te nemen? Moeder! geeft U daar verlof toe....? Mijnheer van Vliet is zoo zwak... zoo ziek...

MARIA.

Het is wellicht beter, dat hij de vrije lucht inademt.... Elize! ik heb Eugenius gesproken en hij deelde mij mede....

ELIZE.

Hij heeft mij geschreven, dat niets ons meer scheidt, indien ik zelf geen hinderpalen opwerp. Ik begrijp dat niet. Maar hij komt straks hier; denken wij thands om onzen kranke....

VAN VLIET.

Ik ga vertrekken, maar ik kan het niet, zonder u vaarwel te hebben gezegd, zonder u te hebben gedankt voor uwe liefderijke zorg.... Gij hebt den armen man nimmer weggestooten; dat was goed, dat was groot, mijn kind....!

MARIA, *fluisterend*.

Adolf!...

ELIZE.

Maar waarheen zult gij gaan?

VAN VLIET.

Zoo als uwe moeder zegt, in de vrije lucht.

ELIZE.

Neen, gij moogt niet gaan. Moeder kent u niet; zij weet niet, wat u daar buiten wacht.... Neen, gij moogt niet gaan....

MARIA.

Elize! ik ken uw vriend; toch noem ik het beter hem te laten vertrekken.

ELIZE.

Ook bij u dat vooroordeel! U zoudt het niet langer voeden, indien U de geschiedenis van Mijnheer van Vliet kendet, zoo als ik haar ken. Is het vooroordeel dan niet te overwinnen? Bestaat er dan een schuld, die men door boete niet kan uitdelgen?

MARIA.

Helaas! mijn kind!

VAN VLIET.

Het ga u wel, Elize!... Ik merkte vroeger nooit zoo op als thands, hoe rijk de natuur u heeft bedeed.... Wees gelukkig, Elize!... Gij hebt den glimlach uwer moeder, maar de oogen.... Wees gelukkig, mijn kind!... (*hij kust haar*) En thands vaarwel....

ELIZE.

Moeder! gij weent.... Wat gaat hier om...? (*De schilderij bemerkend*) Die schilderij!... Moeder! (*naar van Vliet heensnellend en hem omarmend*) Vader!....

VAN VLIET.

Vader! Dat woord klinkt me als een lofied der Engelen in de ooren.... Vader! Mijn dochter!... En nu te weten, dat

het mijn kind was die mij laafde, die mij de hand reikte!... O mijn God! ik dank u voor deze ure!

ELIZE.

Ik heb mijn vader wedergevonden... Wie durft ons scheiden? Ik heb u zoo veel te vergoeden, want gij hebt zoo veel gemist. Lieve vader! ik zal u de tranen uit de oogen wisschen, wanneer ze weder opwellen... Ik zal u een goed kind zijn...

MARIA.

Van Waveren! denk aan uwe beloften.... denk aan de toekomst van uw kind....

VAN VLIET, *ontzet.*

Wat herinnert ge mij! (*hij wikkelt zich uit Elizes armen los.*)

ELIZE.

Niets zal ons scheiden, moeder! niets....

MARIA.

En wanneer hij (*op Eugenius wijzende, die op den drempel staat*) het van u moet verlangen...?

ACHTSTE TOONEEL.

De vorigen. EUGENIUS.

EUGENIUS.

Elize! Hebt gij reeds eene keuze gedaan? Ik zie u aan de hand....

ELIZE.

Van mijn vader.

EUGENIUS.

Ik heb nog een schuld jegens den ongelukkige te vereffenen... (*tot van Vliet*) Ik ben hard jegens u geweest.... Ik heb u eenmaal geacht... Stel mij in de gelegenheid om u te toonen, dat ik goed wil maken, wat ik misdreef... (*hij biedt hem de hand.*)

VAN VLIET.

(*haar niet aannemende*) Maak mijn kind gelukkig; ziedaar alles wat gij voor mij doen kunt....

ELIZE.

Gij zult er getuige van zijn, mijn vader!

MARIA.

Elize! O dat ge mij dwingt dit te zeggen! Vergeet ge dan, dat uw vader op het kantoor .. dat een schandelijke straf hem kan wachten?...

ELIZE.

Dat is niet waar, dat kan niet waar zijn.... Eugenius! dat gelooft ge toch niet?

EUGENIUS.

Laat uw vader hier zijn onschuld getuigen voor God en zijn geweten en ik ben voldaan...

ELIZE

Vader! doe het alleen om zijnentwil, niet om mijnent; ik heb het nooit geloofd...!

VAN VLIET, *die in de laatste oogenblikken roerloos voor zich heen heeft gestaard.*

(in zich zelven) Ik kan het niet... Ik heb het aan Joris beloofd. O die strijd is de grootste, dien ik nog gestreden heb...! Maar ik zelf heb thands vrouw en kind...! Neen, neen, ik mag het niet doen... *(tot Eugenius)* Neen, ik kan dat niet getuigen.... *(Elize is hare moeder in de armen geijld. Van Vliet staat geheel alleen.)*

EUGENIUS.

Ik zal voor uw vader zorgen als voor den mijnen.... Maar dat hij zich uit de stad verwijdere...

VAN VLIET, *na inwendigen strijd.*

Gij hebt mijn vonnis geveld. Weest allen gelukkig; blijft met elkander.... Vaart allen wel. *(hij snelt naar de deur.)*

NEGENSE TOONEEL.

De vorigen. De oude v. d. BURG, doodsbleek, DORUS en JORIS.

JORIS.

Ik dacht wel dat hij hier zou zijn. *(voor van Vliet nederknielend)* Mijn redder! Gij hebt meer voor mij gedaan, dan die allen; voor mij, die u bezwaarde met een misdaad, die ik had bedreven... Ja, gij allen moogt het hooren, - het is geen moed, die het mij doet bekennen, want hij, die mij alléen beschuldigen kon, is dood - gij allen moogt het hooren: hij heeft mij gered van het verderf en ik had het geld geroofd....

VAN VLIET, *hem opheffend.*

Gij ontslaat mij van mijne belofte!... Ik mag dan het hoofd opheffen jegens al de mijnen....

ELIZE, *naar hem toeijlend.*

Vader!

*(Eugenius reikt hem stilzwijgend de hand.)*DORIS, *Joris een pakjen in de hand duwend, fluisterend.*

Neem dat van mij aan; ik trouw toch nooit, arme Joris!

VAN DEN BURG.

Mijnheer van Waveren! (*koud beleefd*) de schijn was tegen u... (*vriendelijk*) Mevrouw! mag ik u een oogenblik onder vier oogen spreken..

MARIA.

Gij kunt hier spreken..

VAN DEN BURG.

(*zacht*) Ook dát nog. (*tot Mej. v. Heuvel*) Het ongeluk heeft mij vervolgd. Ik wilde uw vermogen dat onder mijne berusting was verdubbelen...! Ik ben niet geslaagd.. Ik moet mijne betalingen staken en failliet worden verklaard, ten zij mijne krediteuren mij willen steunen door van hunne vordering voor het oogenblik af te zien. Ik wil mijne zaken herstellen.. In de kontramine is geld te verdienen.. Al mijne krediteuren zijn toegetreden tot mijn voorstel behalven gij..

MARIA.

Ik ben geene persone, Mijnheer! ik ben gehuwde vrouw! (*op van Vliet wijzende*) Daar staat mijn echtgenoot.

V. D. BURG.

Uw echtgenoot? (*ontroerd*) Mijnheer... ik moet dus aan u... het verzoek herhalen..

VAN VLIET.

En dit valt u zwaar, niet waar, Mijnheer?

V. D. BURG.

(*zacht*) Teeken, Mijnheer! ik bid het u!

VAN VLIET.

Komt allen dichterbij mij.... Bezweert den storm, die in mij oprijst... (*tot v. d. Burg*) Ik teeken voor Mej. van Heuvel. Gij blijft de eerlijke van den Burg en ik de geschandvlekte van Waveren. Maar ik heb thands een kind, ik heb thands een vrouw. (*naar Maria ziende, die nog, van allen verwijderd, alleen blijft staan*) Of neen; ik heb geen vrouw...

MARIA, *hem in de armen ijlend.*

Adolf! gij hebt overwonnen... Ik heb u lief; ik heb u altoos lief gehad. Gij hebt u niet willen wreken! De zweetdruppel heeft u wel het schandmerk van het voorhoofd gewischt!

